

Set **P**

एम.ए. (A.I.H.C. & A.) (सत्र – I) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा:
ऑक्टोबर/नोव्हेंबर – २०२५
Introduction to Archaeology (230111101)/ (240111101)

वार, दिनांक : बुधवार, २९-१०-२०२५
वेळ: दुपारी ०३:०० ते ०५:३०

कमाल गुणः ६०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

१२

- १) आशियाई संस्था मुंबई आणि ---- येथे सुरु झाली.
अ) कलकत्ता ब) दिल्ली
क) म्हैसूर ड) तंजावर
- २) भारतीय पुरातत्व सर्वेक्षणाचे मुख्यालय येथे आहे.
अ) मुंबई ब) दिल्ली
क) कोलकाता ड) चेन्नई
- ३) भारतीय संग्रहालय ---- येथे आहे.
अ) मुंबई ब) नवी दिल्ली
क) कोलकाता ड) चेन्नई
- ४) 'ऑर्किऑलॉजी ऑफ इंडिया' या पुस्तकाचे लेखक आहेत.
अ) बी. एन. मुखर्जी ब) डी. पी. अग्रवाल
क) पी. सी. पंत ड) ए. घोष
- ५) भारतात सागरी पुरातत्वशास्त्राची ओळख खालीलपैकी कोणत्या विद्वानाने करून दिली आहे?
अ) बी. बी. लाल ब) सी. व्ही रमन
क) एस. आर. राव ड) मॉर्टिमर व्हीलर
- ६) अलेक्झांडर कनिंगहॅम नंतर ASI चे महासंचालक कोण बनले?
अ) मॉर्टिमर व्हीलर ब) जेम्स बर्गेस
क) जॉन मार्शल ड) के. एन. दीक्षित
- ७) 'ग्रीक इतिहासकारांनी उल्लेख केलेला सँड्रोकोटोस ---- हा होता.
अ) चंद्रगुप्त मौर्य ब) स्कंदगुप्त
क) समुद्रगुप्त ड) कुमारगुप्त

- ८) पुरातत्त्वशास्त्राच्या कोणत्या शाखेत उत्खनन केलेल्या प्राण्यांच्या हाडांचा अभ्यास केला जातो.
 अ) मानववंशशास्त्र ब) पुरातत्त्व प्राणीशास्त्र
 क) वांशिक पुरातत्त्वशास्त्र ड) जीवाश्मशास्त्र
- ९) भारतातील दक्षिणेकडील मेगोलिथिक स्मारकांचे व्यापक सर्वेक्षण केले.
 अ) डॉ. स्टीव्हनसन ब) एडवर्ड थॉमस
 क) वॉल्टर इलियट ड) मेडोज टेलर
- १०) मानवांनी बनवलेल्या, वापरलेल्या किंवा सुधारित केलेल्या कोणत्याही गोष्टीला म्हणतात.
 अ) कलाकृती ब) इकोफॅक्ट
 क) रचना ड) अवशेष
- ११) — ने पुरातत्त्वशास्त्र उत्खनन शिबिरांमध्ये जवळपास लष्करी शिस्त आणली होती.
 अ) जेम्स प्रिन्सप ब) जॉन लुबॉक
 क) ग्लिन डॅनियल ड) मॉर्टिमर व्हीलर
- १२) सागरी पुरातत्त्व विभागाची स्थापना केव्हा झाली?
 अ) २००१ ब) २००५
 क) १९९९ ड) २०१०

प्र.२ टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

१२

- अ) पुरातत्त्वशास्त्राची उद्दिष्टे
 ब) कलाकृती
 क) साल्वेज पुरातत्त्वशास्त्र
 ड) पुरातत्त्व आणि वनस्पतिशास्त्र
 इ) सार्वजनिक पुरातत्त्वशास्त्राचे महत्त्व
 ई) कलाकृती आणि पुरातन वस्तू

प्र.३ खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

१२

- अ) एच. डी. सांकलियाचे योगदान
 ब) पर्यावरणीय पुरातत्त्वशास्त्राच्या संकल्पनेची चर्चा करा.
 क) पुरातत्त्व आणि मानववंशशास्त्र यातील फरक स्पष्ट करा.
 ड) पुरातत्त्व संशोधनाचे महत्त्व सांगा.

- प्र.४ खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) १२
- अ) पुरातत्त्वशास्त्रात सामाजिक शास्त्रांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
किंवा
- ब) भारतीय पुरातत्त्वशास्त्रातील ब्रिटिश विद्वानांच्या योगदानाचे टीकात्मक परीक्षण करा.
- प्र.५ पुरातत्त्वशास्त्र हा बहुविद्याशाखीय विषय कसा आहे ते योग्य उदाहरणांसह १२
सविस्तर लिहा.

Set	P
-----	---

**M.A. (A.I.H.C. & A.) (Semester - I) (New) (NEP CBCS) Examination:
October/November - 2025**

Introduction to Archaeology (230111101) / (240111101)

Day & Date: Wednesday, 29-10-2025
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative from the options.

12

- 1) Asiatic societies were started at Bombay & _____.
a) Calcutta b) Delhi
c) Mysore d) Thanjavur
- 2) The headquarter of Archaeological Survey of India is at _____.
a) Mumbai b) Delhi
c) Kolkata d) Chennai
- 3) Indian Museum is located at _____.
a) Mumbai b) New Delhi
c) Kolkata d) Chennai
- 4) _____ is the author of book entitled, 'Archaeology of India.'
a) B. N. Mukherjee b) D. P. Agarwal
c) P. C. Pant d) A. Ghosh
- 5) In India under water archaeology is introduced by _____.
a) B. B. Lal b) C. V. Raman
c) S. R. Rao d) Mortimer Wheeler
- 6) Who become the director General of the ASI after Alexander Cunningham?
a) Mortimer Wheeler b) James Burges
c) John Marshall d) K. N. Dixit
- 7) Sandrocottus, mentioned by Greek historians is _____.
a) Chandragupta Mourya b) Skandgupta
c) Samudragupta d) Kumargupta
- 8) Excavated animal bones are studied in _____ branch of archaeology.
a) Anthropology b) Archaeozoology
c) Ethno archaeology d) Paleontology

- 9)** _____ carried out extensive surveys on the Megalithic monuments of South India.
- a) Dr. Stevenson b) Edward Thomas
c) Walter Elliott d) Meadows Taylor
- 10)** Anything which is made, used or modified by humans is called _____.
a) Artefact b) Ecofact
c) Structure d) Object
- 11)** _____ had introduced almost military discipline into archaeological camps.
a) James Princep b) Joun Lubbock
c) Glyn Daniel d) Mortimer wheeler
- 12)** The Underwater Archaeology Wing was established in _____.
a) 2001 b) 2005
c) 1999 d) 2010

Q.2 Write Short Notes. (Any Four)

12

- a) Aims of Archaeology
- b) Ecofacts
- c) Salvage Archaeology
- d) Archaeology & Botany
- e) Importance of public archaeology
- f) Artefacts & antiquities

Q.3 Write Short Answer. (Any Two)

12

- Contribution of H.D. Sankaliya.
- Discuss the concept of Environmental Archaeology.
- Explain the distinction between Archaeology & Anthropology.
- State the importance of archaeological researches.

Q.4 Attempt any one of the following questions.

12

- a) Elaborate the importance of social sciences in archaeology.**

OR

- b) Critically examine the contribution of British Scholars in Indian archaeology.**

Q.5 Write in detail how Archaeology is a multidisciplinary subject with suitable examples.

12

Seat No.	
----------	--

Set P

एम.ए. (A.I.H.C. & A.) (सत्र – I) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा:
ऑक्टोबर/नोव्हेंबर – २०२५
Indian Prehistory (230111102) / (240111102)

वार, दिनांक : शुक्रवार, ३१-१०-२०२५
 वेळ: दुपारी ०३:०० ते ०५:३०

कमाल गुण: ६०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 २) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

१२

- १) — यांना भारतीय प्रागैतिहासाचे जनक म्हणून ओळखले जाते.
 अ) बी. एल. रिचर्ड ब) एम. शेषाद्री
 क) एफ. आर. अल्चिन ड) रॉबर्ट ब्रुस फूट
- २) प्लीस्टोसीन काळातील प्राण्यांचे जीवाश्म मोठ्या प्रमाणात — नदीच्या खोऱ्यात सापडतात.
 अ) ब्रह्मापुत्रा ब) नर्मदा-सोन
 क) सिंधु-सरस्वती ड) गंगा
- ३) सिंधी तलाव हे पुराश्मयुगीन स्थळ — येथे स्थित आहे.
 अ) विंध्य पर्वत ब) कोकण
 क) थार वाळवंट ड) डेक्कन पठार
- ४) प्रवरा नदीकाठावरील — या पुरास्थळाचा शोध गुडुन कॉर्विनस यांनी लावला.
 अ) चिरकी ब) इनामगाव
 क) जोर्वे ड) आपेगाव
- ५) होलोसीन काळातील बदलत्या हवामान स्थितीमुळे आणि मानवाने परिस्थितीशी अनुरूप जीवनमान स्वीकारल्यामुळे — काळात लोकसंख्येत वाढ झालेली दिसून येते.
 अ) मध्याश्मयुग ब) नवाश्मयुग
 क) मध्य पुराश्मयुग ड) ताम्रपाषाणयुग
- ६) — यांनी पहिले पुराश्मयुगीन हत्यार शोधले.
 अ) बी. एल. रिचर्ड ब) एम. शेषाद्री
 क) एफ. आर. अल्चिन ड) रॉबर्ट ब्रुस फूट

- ७) चंद्रकोरीच्या आकाराचे सुक्ष्मास्त्र खालीलपैकी दर्शविते ----.
- अ) क्लॅक्टोनियन हत्यार ब) अॅबेविलियन हत्यार
क) अॅशुलियन हत्यार ड) संयुक्त हत्यार
- ८) ---- ही उदरनिर्वाहाची प्रारंभिक अवस्था होती.
- अ) शेती ब) व्यापार
क) पशुपालन ड) अन्न गोळा करणे
- ९) खालीलपैकी कोणते हत्यार पुराश्मयुगीन संस्कृतीशी संबंधित नाही.
- अ) हातकुऱ्हाड ब) तोड हत्यार
क) डॅबर ड) फरशी क्लीवर
- १०) शहामृगाच्या अंड्याच्या कवचापासून बनविलेले मणी ---- येथे सापडले.
- अ) आदमगढ ब) पाटने
क) कायथा ड) महादहा
- ११) ऑस्ट्रेलोपिथेकस मानवाने ---- ची निर्मिती केली.
- अ) अॅशुलिअन हातकुऱ्हाड ब) लेव्हलोशियन फ्लेक्स
क) फरशा (क्लीवर्स) ड) गारगोटीची हत्यारे
- १२) ---- हा मानव 'हॅंडी मॅन' म्हणून ओळखला जातो.
- अ) रामापिटोक्स ब) होमो इरेक्टस
क) होमो हॅबिलिस ड) होमो सॅपियन

प्र.२ संक्षिप्त उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

१२

- अ) चार हिमयुगांचे परीणाम
ब) शिलाश्रय असणारी पुरास्थळे
क) सुक्ष्मास्त्रांचा वापर
ड) रिटर्न हत्यारे
इ) तोड हत्यार
ई) होमो इरेक्टसची वैशिष्ट्ये

प्र.३ खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

१२

- अ) मध्यपुराश्मयुगीन संस्कृतीची वैशिष्ट्ये लिहा.
ब) प्रेशर फ्लेकिंग तंत्राची चर्चा करा.
क) प्रागैतिहासिक कालखंडातील धार्मिक समजुती आणि त्याचे पुरावे याबद्दल वर्णन करा.
ड) क्वार्टनरी (चतुर्थक) काळातील हवामानाचे मानवी जीवनावर झालेले परिणाम स्पष्ट करा.

- प्र.४ खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) १२
- अ) मध्याश्मयुगीन कालखंडातील जीवनपद्धती आणि हत्यारे बनविण्याचे तंत्र आरेखनासह सविस्तरपणे लिहा.
- किंवा**
- ब) शिलाश्रय असणाऱ्या मध्य प्रदेशमधील पुरास्थळांचा उगम आणि विकास विविध टप्प्यांसह स्पष्ट करा.
- प्र.५ पुराश्मयुगीन संस्कृतीची वैशिष्ट्ये कोणती आहेत? उत्खनन केलेल्या पुरास्थळांची या संदर्भात योग्य उदाहरणांसह चर्चा करा. १२

Seat No.	
-------------	--

Set	P
-----	---

**M.A. (A.I.H.C. & A.) (Semester - I) (New) (NEP CBCS) Examination:
October/November - 2025
Indian Prehistory (230111102) / (240111102)**

Day & Date: Friday, 31-10-2025
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative.

12

- 1) _____ was known as father of Indian Prehistory.

a) B. L. Richard	b) M. Sheshadri
c) F. R. Allchin	d) Robert Bruce Foote
- 2) Pleistocene animal fossils have been found abundance in _____ valley.

a) Brahmaputra	b) Narmada-Son
c) Sindhu-Saraswati	d) Ganga
- 3) Singi Talav is a Palaeolithic site of _____.

a) Vindhyan Plateau	b) Konkan
c) Thar Desert	d) Deccan Plateau
- 4) _____ site on river Pravara was investigated by Gudrun Corvinus.

a) Chirki	b) Inamgaon
c) Jorwe	d) Apegaon
- 5) Adaptability of man to Holocene climate resulted in population growth, thus scarcity of natural resources.

a) Mesolithic	b) Neolithic
c) Middle Paleolithic	d) Chalcolithic
- 6) The first Indian Palaeolithic tool was discovered by _____.

a) B. L. Richard	b) M. Sheshadri
c) F. R. Allchin	d) Robert Bruce Foote
- 7) Crescent represents one of the following:

a) Clactonian tool	b) Abbevillian tool
c) Acheulian tool	d) Composite tool
- 8) _____ was the earliest mode of subsistence.

a) Agriculture	b) Trade
c) Pastoralism	d) Gathering and Scavenging

- 9) Which of the following tools is not associated with Palaeolithic culture?
a) Hand – axe	b) Chopper
c) Dabber	d) Cleaver
- 10) Ostrich egg shell beads have been found at ____.
a) Adamgarh	b) Patne
c) Kayatha	d) Mahadaha
- 11) Australopithecus man manufactured ____.
a) Acheulian Hand-axes	b) Levalloisian flakes
c) Cleavers	d) Pebble tools
- 12) ____ man is known as 'Handy Man'.
a) Ramapithecus	b) Homo Erectus
c) Homo Habilis	d) Homo Sapien

Q.2 Write short answer. (Any Four)**12**

- Effect of four Ice Ages
- Rock Shelter sites
- Use of Microliths
- Retouched tools
- Chopper Tool
- Features of Homo Erectus

Q.3 Write short answer. (Any Two)**12**

- Write the features of Middle Palaeolithic culture in India.
- Discuss the Pressure flaking Technique in brief.
- Describe Religious beliefs & its evidences in Prehistoric age.
- Explain how environment affected human life during Quaternary era.

Q.4 Write the detail answer. (Any One)**12**

- Write in detail about the subsistence pattern & tool technology of Mesolithic age with sketches.

OR

- Illustrate the different stages of origin & development of Rock art sites in Madhya Pradesh.

Q.5 What are the characteristics of Palaeolithic cultures in India? Discuss in detail with suitable examples of excavated sites.**12**

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

एम.ए. (A.I.H.C. & A.) (सत्र - I) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा:

ऑक्टोबर / नोव्हेंबर - २०२५

Political History of Ancient India (up to 650CE) (240111103)

वार, दिनांक: सोमवार : ०३-११-२०२५

कमाल गुण: ६०

वेळ: दुपारी ०३:०० ते ०५:३०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

१२

१) मौर्य साम्राज्याचे संस्थापक कोण होते?

अ) अशोक	ब) चंद्रगुप्त मौर्य
क) बिंदुसार	ड) बिंबिसार

२) चंद्रगुप्त मौर्याच्या दरबारात कोणत्या ग्रीक राजदूताला पाठवले होते?

अ) मेगास्थेनिस	ब) प्लिनी
क) टॉलेमी	ड) हेरोडोटस

३) कलिंग युद्ध कोणत्या मौर्य सम्राटाच्या काळात लढले गेले होते?

अ) बिंदुसार	ब) अशोक
क) चंद्रगुप्त मौर्य	ड) दशरथ

४) अशोकाच्या कोणत्या शिलालेखात कलिंग युद्ध आणि त्याच्या नंतरचे वर्णन आहे?

अ) रॉक एडिक्ट XIII	ब) पिलर एडिक्ट VII
क) मायनर रॉक एडिक्ट I	ड) रॉक एडिक्ट II

५) मगधमध्ये मौर्यांचे उत्तराधिकारी कोणते घराणे आले?

अ) शुंग	ब) नंद
क) गुप्त	ड) सातवाहन

६) गुप्त वंशाचा संस्थापक कोण होता?

अ) चंद्रगुप्त पहिला	ब) समुद्रगुप्त
क) श्रीगुप्त	ड) चंद्रगुप्त दुसरा

७) कोणत्या गुप्त शासकाला 'भारताचा नेपोलियन' म्हणून ओळखले जाते?

अ) चंद्रगुप्त पहिला	ब) समुद्रगुप्त
क) स्कंदगुप्त	ड) कुमारगुप्त

- ८) अलाहाबाद स्तंभलेखाची रचना ---- ने केली आहे.
अ) बाणभट्ट ब) कालिदास
क) हरिसेण ड) विशाखदत्त
- ९) चंद्रगुप्त दुसरा यांना आणखी कोणत्या नावाने ओळखले जात असे?
अ) विक्रमादित्य ब) अश्वमेधदत्त
क) देवराज ड) सत्यधर्म
- १०) गुप्त साम्राज्याची ---- राजधानी होती.
अ) पाटलीपुत्र ब) उज्जैन
क) प्रयाग ड) मथुरा
- ११) गुप्त साम्राज्याचा शेवटचा उल्लेखनीय शासक कोण होता?
अ) स्कंदगुप्त ब) कुमारगुप्त
क) बुद्धगुप्त ड) विष्णुगुप्त
- १२) गुप्त काळात कोणत्या परदेशी आक्रमणकर्त्यांनी मोठा धोका निर्माण केला होता?
अ) ग्रीक ब) हूण
क) सिथियन ड) कुशाण

प्र.२ खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

१२

- अ) मौर्य साम्राज्याच्या उदय आणि महत्त्व यावर टीप लिहा.
- ब) अशोकाच्या काळातील प्रशासकीय व्यवस्थेचे स्पष्टीकरण द्या.
- क) कलिंग युद्धाच्या परिणामांची चर्चा करा.
- ड) मेगारस्थेनिस आणि त्याच्या इंडिका या ग्रंथावर टीप लिहा.
- इ) पोथ्यमित्र सुंगाचा मौर्यकालीन भारतानंतरचा काळातील भूमिकेचे वर्णन करा.
- ई) समुद्रगुप्त यांच्या विजयांची आणि साध्यांची स्पष्ट चर्चा करा.

प्र.३ खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

१२

- अ) चंद्रगुप्त मौर्य कोण होता आणि त्याने मौर्य साम्राज्य कसे स्थापन केले?
ब) अशोकाच्या धम्म धोरणाची मुख्य वैशिष्ट्ये कोणती होती?
क) भारतीय राजकीय इतिहासात गुप्त काळाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
ड) सातवाहन कोण होते आणि दख्खन प्रदेशात त्यांचे राजकीय महत्त्व काय होते?

प्र.४ खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

१२

- अ) चंद्रगुप्त मौर्य आणि अशोक यांच्या काळात मौर्य साम्राज्याचा उदय, विस्तार आणि प्रशासन यावर चर्चा करा.

किंवा

- ब) गुप्त काळात भारताच्या राजकीय एकीकरणात समुद्रगुप्ताच्या भूमिकेचे मूल्यांकन करा.

प्र.५ खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे द्या.

१२

चंद्रगुप्त दुसरा (विक्रमादित्य) यांच्या राजकीय, प्रशासकीय आणि सांस्कृतिक कामगिरीचे वर्णन करा.

Seat No.	
-------------	--

Set	P
-----	---

**M.A. (A.I.H.C. & A.) (Semester - I) (New) (NEP CBCS) Examination:
October/November - 2025**

Political History of Ancient India (up to 650CE) (240111103)

Day & Date: Monday, 03-11-2025

Max. Marks: 60

Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Select the correct alternative.

12

- 1) Who was the founder of the Maurya Empire?

a) Ashoka	b) Chandragupta Maurya
c) Bindusara	d) Bimbisara
- 2) Which Greek ambassador was sent to the court of Chandragupta Maurya?

a) Megasthenes	b) Pliny
c) Ptolemy	d) Herodotus
- 3) The Kalinga War was fought during the reign of which Mauryan emperor?

a) Bindusara	b) Ashoka
c) Chandragupta Maurya	d) Dasharatha
- 4) Which inscription of Ashoka describes the Kalinga War and its aftermath?

a) Rock Edict XIII	b) Pillar Edict VII
c) Minor Rock Edict I	d) Rock Edict II
- 5) Which dynasty succeeded the Mauryas in Magadha?

a) Sungas	b) Nandas
c) Guptas	d) Satavahanas
- 6) Who was the founder of the Gupta Dynasty?

a) Chandragupta I	b) Samudragupta
c) Srigupta	d) Chandragupta II
- 7) Which Gupta ruler is known as the 'Napoleon of India'?

a) Chandragupta I	b) Samudragupta
c) Skandagupta	d) Kumaragupta
- 8) The Allahabad Pillar Inscription was composed by _____.

a) Banabhatta	b) Kalidasa
c) Harisena	d) Vishakhadatta

- 9) Chandragupta II was also known by which other name?
 - a) Vikramaditya
 - b) Ashwamedhadatta
 - c) Devaraja
 - d) Satyadharma
- 10) The capital of the Gupta Empire was: _____.
 - a) Patliputra
 - b) Ujjain
 - c) Prayag
 - d) Mathura
- 11) Who was the last notable ruler of the Gupta Empire?
 - a) Skandagupta
 - b) Kumargupta
 - c) Buddhagupta
 - d) Vishnugupta
- 12) Which foreign invaders posed a major threat during the Gupta period?
 - a) Greeks
 - b) Huns
 - c) Scythians
 - d) Kushans

Q.2 Write short answers. (Any Four)

12

- Write a short note on the rise and significance of the Maurya Empire.
- Explain the administrative system under Ashoka.
- Discuss consequences of the Kalinga War.
- Write a brief note on Megasthenes and his work Indica.
- Describe the role of Pushyamitra Sunga in post-Mauryan India.
- Explain the conquests and achievements of Samudragupta.

Q.3 Answer the following question. (Any Two)

12

- Who was Chandragupta Maurya, and how did he establish the Maurya Empire?
- What were the main features of Ashoka's Dhamma policy?
- Explain the importance of the Gupta period in Indian political history.
- Who were the Satavahanas, and what was their political significance in the Deccan region?

Q.4 Answer the following question in detail. (Any One)

12

- a) Discuss the rise, expansion, and administration of the Maurya Empire under Chandragupta Maurya and Ashoka.

OR

- b) Evaluate the role of Samudragupta in the political unification of India during the Gupta period.**

Q.5 Answer the following question in Detail.

12

Describe the political, administrative, and cultural achievements of Chandragupta II (Vikramaditya).

Set	P
-----	---

**M.A. (A.I.H.C.& A.) (Semester - I) (New) (NEP CBCS) Examination:
October/November - 2025
Ancient Indian Iconography (230111103)**

Day & Date: Monday, 03-11-2025
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

0.1 Choose the correct alternative.

12

- 1) Aadinath is _____ the Tirthankar of Jain religion.

a) 1 st	b) 2 nd
c) 22 nd	d) 24 th
- 2) Shaiva icons having _____ on the head.

a) Karamdmukuta	b) Kiritamukuta
c) Jatamukuta	d) None of these
- 3) 9th incarnation of Vishnu is _____.

a) Mastya	b) Kurma
c) Kalki	d) Buddha
- 4) Creepers are seen prominently on the body of icon _____.

a) Mahaveer	b) Neminath
c) Aadinath	d) Bahubali
- 5) The temples of Mastya & Kurma are at _____.

a) Shrikakulam	b) Kanyakumari
c) Shirangpattanam	d) Madurai
- 6) Lingapanchak shivalinga has _____ small lings on it.

a) 11	b) 08
c) 05	d) 10
- 7) People from Iran brought _____ Icons in India.

a) Sun (Surya)	b) Moon (Chandra)
c) Agni	d) Shiv
- 8) Saptamatrika-patta is the speciality of the temples built by _____ dynasty.

a) Yadava	b) Rashtrakuta
c) Satvahana	d) Later-Chalukya

- 9) Most important thing in Kubera's hand is _____.
a) Lotus (padma) b) Nidhi
c) Disc (chakra) d) Mase (Gada)
- 10) Mahamayuri is affiliated to the Dhyani Buddha _____.
a) Amoghsiddhi b) Vairochan
c) Amitabh d) Ratnasambhav
- 11) Kartikeya has _____ faces.
a) 1 b) 3
c) 4 d) 6
- 12) _____ is the Buddhist God of wealth.
a) Padmapani b) Vajrapani
c) Jambhala d) Janqul

Q.2 Write short notes. (Any Four)

12

- Types of Varaha.
- Icons of Balama.
- Shubhgamini sursundari.
- Jain yakshi Ambika.
- Saraswati icons.
- Sadashiv Pratima.

Q.3 Write short answer. (Any Two)

12

- Give brief outline of river goddesses' icon.
- Give four examples of Ashtadikpal.
- Write characteristic features of 'Parsshwath & Mahaveer.
- Discuss its different types of Narsimha Pratima.

Q.4 Answer the following questions. (Any One)

12

- a) Write about the origin & development of Mother goddess icons from prehistoric to historical period.

OR

- b) Examine different types of Avalokiteshwar icons & Five dhyani Buddhas.**

Q.5 Answer the following question in detail

12

What are the types of Shaiv icons? Give broad outline about iconography of Shiva as a Soumyarupa with suitable examples.

Seat No.	
----------	--

Set **P**

एम.ए. (A.I.H.C. & A.) (सत्र - I) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा:

ऑक्टोबर / नोव्हेंबर - २०२५

**Research Methodology in A.I.H.C. & Archaeology
(230111105)/(240111105)**

वार, दिनांक: गुरुवार, ०६-११-२०२५

कमाल गुण: ६०

वेळ: दुपारी ०३:०० ते ०५:३०

- सूचना :** १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

१२

- १) खालीलपैकी कोणत्या परंपरेचा तर्क आहे की, "सामाजिक शास्त्राला सामाजिक कृतीचा अभ्यास उद्देशाने करणे आवश्यक आहे"?
 अ) सकारात्मकता परंपरा ब) मार्क्सवादी परंपरा
 क) टीकात्मक परंपरा ड) विश्लेषणात्मक परंपरा
- २) अन्वेषण पद्धत ---- उद्देशासाठी वापरली जाते.
 अ) संशोधन समस्या निश्चित करणे
 ब) उद्दिष्ट निश्चित करा
 क) तथ्य संकलन
 ड) वरीलपैकी काहीही नाही
- ३) ---- पद्धतीमध्ये मुलाखतकार समोरासमोर प्रश्नांची उत्तरे भरतो.
 अ) प्रश्नावली ब) वैयक्तिक प्रश्नावली
 क) मुलाखतीचे वेळापत्रक ड) वैयक्तिक वेळापत्रक
- ४) खालीलपैकी कोणता तथ्यांचा स्त्रोत आहे?
 अ) उत्खनन ब) निरीक्षण पद्धती
 क) संग्रहित साहित्य ड) वरील सर्व
- ५) ---- हा पुरातत्व संशोधनातील सर्वात महत्वाचा घटक आहे.
 अ) पुरातत्व स्थळ ब) माहिती संगणकीकृत करणे
 क) जनगणना ड) वरीलपैकी काहीही नाही
- ६) दर दहा वर्षांनी ---- हे प्रामुख्याने आयोजित केले जाते.
 अ) जनगणना ब) सी एस आर
 क) उत्खनन ड) वरीलपैकी काहीही नाही

- ७) ऐतिहासिक संशोधन प्रामुख्याने ——— शी संबंधित आहे.
 अ) प्राण्यांची वर्तवणूक ब) मानवी भूतकाळातील वर्तवणूक
 क) रासायनिक प्रतिक्रिया ड) वरील सर्व
- ८) ——— हे निरीक्षण केलेल्या तथ्यांचे आणि त्यांच्या परस्पर संबंधांचे पद्धतशीर स्पष्टीकरण आहे.
 अ) चल ब) तथ्य
 क) नमुना ड) सिद्धांत
- ९) सबाल्टर्नचे प्रणेतें म्हणून कोणाला ओळखले जाते ———.
 अ) अँटिनियो ग्रामची ब) कार्ल मार्क्स
 क) ऑगस्ट कॉम्टे ड) हर्बर्ट स्पेन्सर
- १०) अभिलेखीय अभ्यास हा ——— चा एक भाग आहे.
 अ) पुरातत्व संशोधन ब) ऐतिहासिक संशोधन
 क) अर्थशास्त्र संशोधन ड) वरील सर्व
- ११) पुरातत्व स्थळ शोधण्यासाठी खालीलपैकी कोणती पद्धत प्रामुख्याने वापरली जाते?
 अ) सर्वेक्षण पद्धत ब) प्रायोगिक पद्धत
 क) सूक्ष्म पद्धत ड) वरीलपैकी काहीही नाही
- १२) खालीलपैकी कोणता शब्द उत्खननाशी संबंधित नाही ———.
 अ) चाचणी खंदक ब) रचना
 क) स्कार्पिंग ड) विभाग भंगार

प्र.२ खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

१२

- अ) नमुना पद्धत
 ब) ज्ञानावरती आधारित समाज
 क) दुय्यम तथ्ये
 ड) अंतर्गत टीका
 इ) इंटरनेटवरील स्रोत
 ई) प्राथमिक तथ्यांचे महत्त्व

प्र.३ खालील प्रश्नांची संक्षिप्त उत्तरे/संक्षिप्त टीपा लिहा. (कोणतेही दोन)

१२

- अ) अन्वेषण म्हणजे काय?
 ब) संशोधन आराखडा म्हणजे काय?
 क) बाह्य टीका म्हणजे काय?
 ड) संग्रहणासाठी काय महत्त्वाचे आहे?

- प्र.४ खालील प्रश्नाचे तपशीलवार उत्तर लिहा. (कोणताही एक) १२
- अ) प्राथमिक तथ्ये गोळा करण्यासाठी विविध स्रोतांची चर्चा करा?
किंवा
- ब) पुरातत्वीय संशोधनाचे तत्वज्ञानाचे मूल स्पष्ट करा?
- प्र.५ सविस्तर उत्तर लिहा. १२
- नमुना निवड पद्धतीचा अर्थ आणि प्रकार स्पष्ट करा.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.A. (A.I.H.C. & A.) (Semester - I) (New) (NEP CBCS) Examination:
October/November - 2025
Research Methodology in A.I.H.C. & Archaeology
(230111105)/(240111105)**

Day & Date: Thursday, 06-11-2025
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Select the correct alternative.

12

- 1) Which of the following tradition argues that, "Social Science needed to study social action with a purpose"?
 - a) Positivism tradition
 - b) Marxian tradition
 - c) Critical tradition
 - d) Interpretative tradition
- 2) Exploration method used for _____ purpose.
 - a) Formulate Research problem
 - b) Set the objective
 - c) Data collection
 - d) None of the above
- 3) _____ Method The questions which are filled by the interviewer in a face to face situation.
 - a) Questionnaire
 - b) Personal Questionnaire
 - c) Interview Schedule
 - d) Personal Schedule
- 4) Which of the following is a source for collection of Data'?
 - a) Excavation
 - b) Observation Methods
 - c) Archival Material
 - d) All of the above
- 5) _____ is the most vital element in Archaeological research.
 - a) Archeological site
 - b) Computerize information
 - c) Census
 - d) None of above
- 6) After Every Ten Year _____ is mainly conducted.
 - a) Census
 - b) C S R
 - c) Excavation
 - d) None of the above
- 7) Historical research primarily deal with _____.
 - a) Animal behavior
 - b) Human Past behavior
 - c) Chemical reaction
 - d) All of the above

- 8) _____ is a systematic explanation for the observed facts and their inter-relations.
 - a) Variable
 - b) Fact
 - c) Sample
 - d) Theory
- 9) Who is known as a pioneer of Subaltern _____.
 - a) Antineo Gramchi
 - b) Karl Marx
 - c) August Comte
 - d) Herbert Spencer
- 10) Archival Study is a part of _____.
 - a) Archaeological Research
 - b) Historical Research
 - c) Economics Research
 - d) All the above
- 11) Which of the following method is primarily used for finding the Archaeological site.
 - a) Survey Method
 - b) Experimental Method
 - c) Micro Method
 - d) None of the above
- 12) Which of the following is not related term to the excavation _____.
 - a) Trial trench
 - b) Composition
 - c) Scarping
 - d) Section scrap

Q.2 Write short answer. (Any Four)

12

- a) Sampling Method
- b) Knowledge Society
- c) Secondary Data
- d) Internal criticism
- e) Internet sources
- f) Importance of Primary data

Q.3 Write short answer/Short notes. (Any Two)

12

- a) What is Exploration?
- b) What is Research Design?
- c) What is External Criticism?
- d) What is important of archive?

Q.4 Answer the following question in detail. (Any One)

12

- a) Discuss the different sources for the collection of Primary Data?**

OR

- b) Explain the philosophical root of archaeological research?**

Q.5 Write long answer.

12

Explain the meaning and types of sampling methods.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

एम.ए. (A.I.H.C. & A.) (सत्र - I) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा:

ऑक्टोबर / नोव्हेंबर - २०२५

Introduction to Museology (230111106)/(240111106)

वार, दिनांक: शनिवार, ०८-११-२०२५

कमाल गुण: ६०

वेळ: दुपारी ०३:०० ते ०५:३०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

१२

१) संग्रहालय संग्रह मुक्तपणे दिलेल्या वस्तूच्या मदतीने समृद्ध केले जाऊ शकते ----.

अ) देणगीदार

ब) विक्रेता

क) प्रतिनीधी

ड) प्रकाशक

२) नॅशनल मुझियम, नवी दिल्लीची स्थापना ---- मध्ये झाली.

अ) १९५०

ब) १९४९

क) १९५१

ड) १९४८

३) ---- येथे जेथे संग्रहालय प्रकाशने खरेदी केली जाऊ शकतात.

अ) तळमजला

ब) संग्रहालय परिसर

क) पहिला मजला

ड) ग्रंथालय

४) उत्खनन स्थळ संग्रहालयाची स्थापना १९१७ मध्ये ---- येथे झाली.

अ) सारनाथ

ब) नालंदा

क) हडप्पा

ड) मोहेंजोदडो

५) ---- प्रकार वस्तूच्या फलकासाठी (लेबल) आवश्यक आहे.

अ) वर्णनात्मक

ब) माहितीपूर्ण

क) लिखित

ड) थोडक्यात वर्णन

६) ---- हे आशियातील पहिले संग्रहालय आहे.

अ) छत्रपती शिवाजी महाराज संग्रहालय, मुंबई

ब) राष्ट्रीय संग्रहालय, नवी दिल्ली

क) सालारजंग संग्रहालय, हैद्राबाद

ड) भारतीय संग्रहालय, कोलकाता

- ७) ——— तुलनात्मक अभ्यासात खूप उपयुक्त आहेत.
अ) ग्रंथालये ब) प्रयोगशाळा
क) संग्रहालये ड) प्राणी संग्रहालय
- ८) इंदिरा गांधी राष्ट्रीय मानव संग्रहालय ——— शहरात आहे.
अ) नागपूर ब) नाशिक
क) भोपाळ ड) पुणे
- ९) ——— शहर हे राजा दिनकर केळकर संग्रहालयासाठी प्रसिद्ध आहे.
अ) पुणे ब) औंध
क) तेर ड) मुंबई
- १०) सांस्कृतिक संपत्तीच्या संवर्धनासाठी राष्ट्रीय संशोधन प्रयोगशाळा येथे आहे.
अ) अहमदाबाद ब) कोलकाता
क) लखनऊ ड) भोपाळ
- ११) ग्रीक पौराणिक कथेनुसार कलेतील देवी आहेत ———.
अ) चार ब) सहा
क) नऊ ड) अकरा
- १२) ऍरिस्टॉटलने प्रथम संग्रहालय ——— शहरात स्थापन करण्याचा प्रयत्न केला होता.
अ) थिब्स ब) अॅथेन्स
क) स्पार्टा ड) अलेक्झांड्रिया

प्र.२ खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

੧੨

- अ) संग्रहालयात अभिरक्षकाची भूमिका
ब) संग्रहालय इमारत
क) पुरातत्वीय स्थळ संग्रहालय
ड) शालेय शिक्षणात संग्रहालयाची भूमिका लिहा.
इ) संग्रहालय कर्मचारी
ई) संग्रहालयाचे आर्थिक महत्त्व

प्र.३ खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

੧੨

- अ) सेंद्रिय पदार्थांचे संवर्धन
- ब) संग्रहालयातील वस्तू गोळा करण्याच्या कर्ज पद्धतीवर टीप लिहा.
- क) असेंद्रिय पदार्थांचे संवर्धन
- ड) संग्रहालयाच्या विविध व्याख्या आणि त्याची उत्पत्ती व विकास याची समीक्षा करा.

- प्र.४ खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) १२
- अ) भारतातील संग्रहालयशास्त्राच्या इतिहासाची चर्चा करा.
किंवा
- ब) संग्रहालय कर्मचारी, वित्त आणि सुरक्षा यांचे वर्णन करा.
- प्र.५ संग्रहालयाच्या विविध प्रकारांचे तपशीलवार वर्णन करा. १२

Set	P
-----	---

**M.A. (A.I.H.C. & A.) (Semester - I) (New) (NEP CBCS) Examination:
October/November - 2025
Introduction to Museology (230111106)/(240111106)**

Day & Date: Saturday, 08-11-2025
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

0.1 Select the correct alternative.

12

- 1) Museum Collections can be enriched with the help of objects freely given by _____.
a) Donors b) Seller
c) Agents d) Publishers
- 2) National Museum, New Delhi is established in _____.
a) 1950 b) 1949
c) 1951 d) 1948
- 3) At _____ where museum publications can be purchased.
a) Ground floor b) Museum Campus
c) First Floor d) Library
- 4) Excavation site Museum was established in 1917 A.D. at _____.
a) Sarnath b) Nalanda
c) Harappa d) Mohenjo-Daro
- 5) _____ type of nature is essential for objects labels.
a) Descriptive b) Informative
c) Written d) Shortly described
- 6) _____ is the First Museum in Asia.
a) Prince of Wales Museum, Mumbai (Chatrapati Shivaji Maharaja Museum)
b) National Museum, New Delhi
c) Salarjung Museum, Hyderabad
d) Indian Museum, Kolkata
- 7) _____ are very useful in comparative study.
a) Libraries b) Laboratories
c) Museums d) Zoo
- 8) Indira Gandhi Rashtriya Manav Sangrahalaya is located in _____ city.
a) Nagpur b) Nasik
c) Bhopal d) Pune

- 9)** _____ city is famous for Raja Dinkar Kelkar Museum.
- a) Pune b) Aundh
c) Ter d) Mumbai
- 10)** National Research Laboratory for conservation of cultural property is at _____.
- a) Ahmedabad b) Kolkata
c) Lucknow d) Bhopal
- 11)** According to Greek Myths Goddesses of Arts are _____.
- a) Four b) Six
c) Nine d) Eleven
- 12)** Aristotle had made the first attempt to establish a museum in the _____ City.
- a) Thibis b) Athens
c) Sparta d) Alexandria

Q.2 Write short notes. (Any Four)

12

- The role of curator in museum.
- Museum building
- Archaeological site Museum.
- Write the role of museum in school education.
- Museum staff
- Economic importance of museums

Q.3 Answer the following question. (Any Two)

12

- Conservation of organic materials.
- Write the note on loan method for collecting objects in museum.
- Conservation of inorganic materials.
- Critically explain the various definitions of museum and its origin and development.

Q.4 Answer the following question in details. (Any One)

12

- a)** Discuss the history of museology in India.

OR

- b) Describe the museum staff, finance and security.**

Q.5 Describe the detail the various types of museum.

12

- ७) गुर्जर प्रतिहार वंशाचा संस्थापक कोण होता?
 अ) नागभट्ट ब) यशोवर्मन
 क) दंतिदुर्ग ड) वरीलपैकी कोणीही नाही
- ८) चोळ वंशाचा सर्वात मोठा उत्कर्ष कोणाच्या काळात झाला?
 अ) परांतक ब) राजराजा
 क) राजेंद्र । ड) आदित्य
- ९) “श्री पृथिवल्लभ” हा किताब ——— राजाने धारण केला होता.
 अ) चालुक्य राजा ब) मखरी
 क) कुशान ड) चोळ
- १०) प्रा. आर. एस. शर्मा यांनी प्राचीन मध्ययुगीन भारतीय इतिहासाचे विश्लेषण करण्यासाठी ——— ही संकल्पना मांडली.
 अ) विभागीय ब) सामंती
 क) एकत्रित राज्य ड) वरीलपैकी कोणतेही नाही
- ११) त्रिकोणी संघर्ष हा पाल, प्रतिहार आणि ——— यांच्यात झाला होता.
 अ) राष्ट्रकूट ब) चालुक्य
 क) चोळ ड) पल्लव
- १२) पहिल्या संगम सभेचे अध्यक्ष कोण होते?
 अ) नविकरन ब) अगस्त्य
 क) तोलकापियम ड) जीवक

प्र.२ संक्षिप्त टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

१२

- अ) संगम साहित्य
 ब) द्राविड मंदिर स्थापत्य शैली
 क) चोळ राजा राजेंद्र ।
 ड) राजा शशांक
 इ) परमार राजा भोज
 ई) नालंदा विद्यापीठ

प्र.३ खालील प्रश्नांची संक्षिप्त उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

१२

- अ) प्राचीन भारतातील भूमीदान प्रणालीवर टिपण लिहा.
 ब) दक्षिण भारत समजून घेण्यासाठी संगम साहित्याचे सांस्कृतिक व सामाजिक महत्त्व स्पष्ट करा.
 क) विविध विद्यापीठांच्या संदर्भात प्रारंभिक मध्ययुगीन काळातील शिक्षण प्रणालीवर चर्चा करा.
 ड) हर्षवर्धनाच्या राजकीय योगदानाचे विवेचन करा.

- प्र.४ खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) १२
- अ) इ.स. ७ व्या आणि ८ व्या शतकातील प्राचीन भारतातील सामाजिक आणि आर्थिक परिस्थितीचे वर्णन करा.
- किंवा
- ब) पुलकेशी ॥ चे राजकीय योगदान यावर नोंद लिहा.
- प्र.५ इ.स. ७ व्या ते १२ व्या शतकादरम्यान व्यापारी संघटनांचा आर्थिक आणि समाज करीताचे दिलेले योगदान स्पष्ट करा. १२

Set	P
-----	---

**M.A. (A.I.H.C. & A.) (Semester - II) (New) (NEP CBCS) Examination:
October/November - 2025
Political History of Ancient India (up to 650 to 1200 CE)
(230111201) /(240111201)**

Day & Date: Tuesday, 28-10-2025
Time: 11:00 AM To 01:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative from the options. 12

- 1) The earliest civilization of south Asia the book written by the ____.

 - a) Romila Thapar
 - b) Ashwaghosh
 - c) B. B. Lal
 - d) Dandekar R.G.
- 2) Sreshti term was related to the ____ system.

 - a) Feudalism
 - b) Guild
 - c) Varna
 - d) Asharam
- 3) The famous Kailas temple was built by ____.

 - a) Srirangam
 - b) Tanjavur
 - c) Eallora
 - d) Rameshwara
- 4) The famous Vallabhi University was known as center of ____.

 - a) Hindu
 - b) Jain
 - c) Buddhist
 - d) Lokayat
- 5) _____ Inscription is very useful for to know the history of Chalukya king Pulkeshi II.

 - a) Eihol
 - b) Maski
 - c) Rampurva
 - d) Mathura
- 6) _____ was the capital city Rashtrakuta period.

 - a) Udaygiri
 - b) Hubali
 - c) Bhanager
 - d) Manyakhet
- 7) Who was the founder of Gurjar Pratihara dynasty?

 - a) Nagbatta
 - b) Yashovarman
 - c) Dantidurga
 - d) None of these
- 8) Chola dynasty reached its apex point in the period of ____.

 - a) Parantaka
 - b) Rajaraja
 - c) Rajendra I
 - d) Aditya

- 9) Sri Prithvivallabha title assumed by _____ king.
 - a) Chalukya king
 - b) Makhari
 - c) Kushan
 - d) Chol
- 10) A _____ theory proposed by Prof R. S. Sharma to interpret the early medieval India history.
 - a) Segmantory
 - b) Feudalism
 - c) Integrative state
 - d) None of these
- 11) The triparties struggle was fought among the Pals, Pratihars and _____.
 - a) Rashtrakutas
 - b) Chalukya
 - c) Cholas
 - d) Pallavas
- 12) _____ was president of first Sangama.
 - a) Nakkiran
 - b) Agastya
 - c) Tolakapiyam
 - d) Jivak

Q.2 Write Short Notes. (Any Four)

12

- Sangam literature
- Dravid temple architecture Style
- Cholas King Rajendra I
- King Shashak
- Parmar King Bhoj
- Nalanda University

Q.3 Write Short Answer. (Any Two)

12

- Write the note on ancient Indian the Land Grant System.
- Explain the Sangam literature Cultural and social importance to understand the south India.
- Discuss the early medieval period education system with the reference of various universities.
- Elaborate the Harshavardhan Political contribution.

Q.4 Answer the following question in detail. (Any One)

12

- a)** Describe the social and economic condition in 7th and 8th Century A.D. in Ancient India.

OR

- b) Write a note on the Pulkeshi II Political contribution.**

Q.5 Discuss the contribution of trade guilds for economy and society during 7th to 12th century A.D.

12

Seat No.	
----------	--

Set P

एम.ए. (A.I.H.C. & A.) (सत्र – II) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा:
ऑक्टोबर/नोव्हेंबर – २०२५
Prohistory of South Asia (230111202) / (240111202)

वार, दिनांक : गुरुवार, ३०-१०-२०२५
 वेळ: सकाळी ११:०० ते ०१:३०

कमाल गुण: ६०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 २) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

१२

- १) खालीलपैकी कोणती ताम्रपाषाण युगीन पुरास्थळे आहेत?
 अ) इनामगाव आणि जोर्वे ब) संगनकल्लू आणि मस्की
 क) पैसरा आणि चिरंद ड) भीमबेटका आणि आदमगड
- २) कोडाईकल ही ——— कालावधीची रचना आहे.
 अ) मध्याश्मयुग ब) महापाषाणयुग
 क) नवाश्मयुग ड) पुराश्मयुग
- ३) राखेचा ढिगारा खालील नवाश्मयुग स्थळाशी संबंधित आहे.
 अ) बुदिहळ ब) संगनकल्लू
 क) कोल्डिहवा ड) ब्रह्मगिरी
- ४) हाथी वेल विभाग म्हणून ओळखला जाणारा विभाग येथे आहे.
 अ) दत्तवाडी ब) चिरकी
 क) नेवासा ड) गंगावाडी
- ५) पहिले नागरीकरण खालीलपैकी एकाशी संबंधित आहे.
 अ) नवाश्मयुग ब) सिंधू संस्कृती
 क) तांब्याचे भांडे ड) महापाषाण युग
- ६) मृदभांड्यावर पांढऱ्या रंगाचे नक्षीकाम हे ——— संस्कृतीचे मुख्य वैशिष्ट्य आहे.
 अ) माळवा ब) अहार
 क) कायथा ड) जोर्वे
- ७) कायथा पुरास्थळ ——— काठावर वसलेले आहे.
 अ) बनास नदी ब) बेटवा नदी
 क) केन नदी ड) छोटी कालीसिंध नदी

- ८) खालीलपैकी कोणत्या मृण्मय वस्तूवर "स्लिप" (थर) पाहता येईल?
 अ) मातीची भांडी ब) पोरसिलेन
 क) दगडाची भांडी ड) लाखाची वस्तू
- ९) लहूरदेवाचे उत्खनन ——— द्वारे करण्यात आले.
 अ) ए. घोष ब) राकेश तिवारी
 क) सूरज भान ड) बी. आर. मणी
- १०) कोणत्या ठिकाणी मायकेशियस रेड वेअर प्रथमच सापडले?
 अ) प्रभास पाटण ब) लोथल
 क) कुंतासी ड) लांघनज
- ११) ——— चा उगम अफगाणिस्तान प्रदेशात होता.
 अ) अगेट ब) संगमरवर
 क) लॅपिस लॅझुली ड) स्टीएटाइट
- १२) ——— स्थळ हडप्पापूर्व संस्कृतीशी संबंधित आहे.
 अ) कोटडीजी ब) डंब सदात
 क) रंगपूर ड) कायथा

प्र.२ खालील प्रश्नांची संक्षिप्त उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

१२

- अ) लोथलचे डॉकयार्ड आणि वेअर हाऊस
 ब) सनौली येथील पुरावशेष
 क) डायमाबाद येथील चार कांस्य शिल्पे
 ड) सील आणि सीलिंगमधील फरक
 इ) तोटी युक्त मृदभांडी
 ई) मण्यांचे प्रकार

प्र.३ खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

१२

- अ) अहार संस्कृतीची प्रमुख वैशिष्ट्ये लिहा.
 ब) नवाश्मयुगीन मानवाची प्रगती समजून घेण्यासाठी पुरातत्त्व साहित्य किती प्रमाणात उपयुक्त आहे? योग्य उदाहरणांसह स्पष्ट करा.
 क) हडप्पा संस्कृतीतील धार्मिक श्रद्धांचे वर्णन करा.
 ड) कॉपर होर्ड (ताम्रनिधी) संस्कृतीवर विविध शोधांच्या उदाहरणांसह थोडक्यात निबंध लिहा.

प्र.४ खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) १२
अ) हडप्पन कलेवर निबंध लिहा आणि हडप्पा संस्कृती मधील मृदभांड्याचे थोडक्यात वर्णन करा.

किंवा

ब) महापाषाणयुग संस्कृती काय आहे ते परिभाषित करा आणि या सांस्कृतिक टप्प्याचे प्रकार व काही महत्वाच्या शोधांची चर्चा करा.

प्र.५ खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा. १२
अहार, कायथा आणि माळवा संस्कृतींसह ताम्रपाषाण संस्कृतीची वैशिष्ट्ये तपशीलवार लिहा.

Seat No.	
----------	--

Set **P**

**M.A. (A.I.H.C. & A.) (Semester - II) (New) (NEP CBCS) Examination:
October/November - 2025
Prohistory of South Asia (230111202) / (240111202)**

Day & Date: Thursday, 30-10-2025
Time: 11:00 AM To 01:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative from the options. 12

- 1) Which of the following are Chalcolithic sites?
 - a) Inamgaon & Jorwe
 - b) Sanganakallu & Maski
 - c) Paisra & Chirand
 - d) Bhimbetka & Adamgarh
- 2) Kodaikal is a structure of _____ period.
 - a) Mesolithic
 - b) Megalithic
 - c) Neolithic
 - d) Paleolithic
- 3) Ash mound is associated with Neolithic site at the following.
 - a) Budihal
 - b) Sangankallu
 - c) Koldihwa
 - d) Brahmagiri
- 4) The representative section known as Hathi well section is located at _____.
 - a) Dattawadi
 - b) Chirki
 - c) Nevasa
 - d) Gangawadi
- 5) The first urbanization is associated with one of the following.
 - a) Neolithic
 - b) Indus Civilization
 - c) Copper Hoards
 - d) Megalithic
- 6) White painted pottery is the main characteristic of the _____ culture.
 - a) Malwa
 - b) Ahar
 - c) Kayatha
 - d) Jorwe
- 7) The site of Kayatha is situated on the banks of _____.
 - a) Banas River
 - b) Betwa River
 - c) Ken River
 - d) Chhoti Kalisindh River
- 8) "Slip" can be seen in which of the following ceramic art object?
 - a) Pottery
 - b) Porcelain
 - c) Stoneware
 - d) Lacquer object
- 9) The site of Lahuradeva was excavated by _____.
 - a) A. Ghosh
 - b) Rakesh Tiwari
 - c) Suraj Bhan
 - d) B. R. Mani

- 10) At which site Micaceous Red ware was found for the first time?
 - a) Prabhas Patan
 - b) Lothal
 - c) Kuntasi
 - d) Langhnaj
- 11) The source of _____ was located in Afghanistan regions.
 - a) Agate
 - b) Marble
 - c) Lapis-Lazuli
 - d) Steatite
- 12) _____ site belongs to Pre-Harappan culture.
 - a) Kotdiji
 - b) Damb Sadat
 - c) Rangpur
 - d) Kayatha

Q.2 Write Short Notes. (Any Four)

12

- a) Dockyard & ware house of Lothal
- b) Remains at Sanouli
- c) Four Bronze sculptures of Diamabad
- d) Difference between Seals & Sealings
- e) Spouted Pottery
- f) Types of bead

Q.3 Write short answer of the following questions. (Any Two)

12

- Write salient features of Ahar culture.
- To what extent archaeological material are useful in understanding the progress of Neolithic man in India? Explain with suitable examples.
- Describe the religious Beliefs in Harappan culture.
- Write in brief essay on Copper hoard culture with examples of various discoveries.

Q.4 Answer the following question in detail. (Any One)

12

- a) Write an essay on Harappan art & describe in brief the Harappan ceramics.

OR

- b)** Define what is Megalithic culture? Discuss some of the most important discoveries & types of this cultural phase.

Q.5 Answer the following question in detail.

12

Write in detail the characteristics features of the Chalcolithic culture including Ahar, Kayatha & Malwa cultures.

Seat No.	
----------	--

Set **P**

एम.ए. (A.I.H.C. &A.) (सत्र – II) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा:

ऑक्टोबर / नोव्हेंबर – 2025

Methods in Archaeology (230111203)/(240111203)

वार, दिनांक : शनिवार, 01-11-2024

कमाल गुण: ६०

वेळ: सकाळी ११:०० ते ०१:३०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

१२

१) त्रिमितीय नोंदणी म्हणजे काय?

अ) सागरी पुरातत्व अभ्यास नोंद

ब) स्तरांची नोंदणी

क) उत्खनित पुरावशेषांची संदर्भासह नोंद

ड) सापडलेल्या हाडांच्या अवशेषाची नोंद

२) खालीलपैकी ——— पोटॅशियम अर्गोन कालमापनासाठी योग्य आहे.

अ) ज्वालामुखीची राख

ब) जळालेली हाडे

क) जळालेले लाकूड

ड) भाजलेली माती

३) ए. ई. डग्लस यांनी ——— कालमापन पद्धती विकसित केली.

अ) ऑक्सिडीयन

ब) ए. एम. एस

क) वृक्षवलय

ड) वार्व

४) चाचणी खड्ड्यांना ——— म्हटले जाते.

अ) साँडेज

ब) पिट्स

क) प्रायमरी ट्रेंच

ड) ग्रिड

५) मृदभांड्याच्या कालमापनासाठी कोणती पद्धती योग्य आहे?

अ) कार्बन – 14

ब) पोटॅशियम अर्गोन

क) पराग विश्लेषण

ड) तप्तदीपन

६) महाबलीपुरम व लक्ष्यद्वीप येथे ——— उत्खनन पद्धतीचा अवलंब करण्यात आला.

अ) पूर्णवसन पुरातत्व

ब) सागरी पुरातत्व

क) सौराष्ट्र उत्खनन

ड) वाराणसी उत्खनन

- ७) तौलनिक कालमापन पद्धतीमध्ये ——— चा उपयोग केला जात नाही.
अ) टायपोलॉजी ब) मायक्रो-वेअर
क) स्तरशास्त्र ड) फ्लुरिन चाचणी
- ८) सांची स्तूपाच्या तोरणावरील क्षतिग्रस्त झालेला नक्षीकामाचा भाग कसा दुरुस्त करता येईल?
अ) प्लास्टरद्वारे
ब) एकसारखा दगड वापरून दुरुस्ती
क) तोरणावरील दगडाप्रमाणे त्यासारखा तुकडा बसविणे
ड) त्याची स्वच्छता करून आहे त्या प्रमाणे ठेवणे
- ९) “नोंदणीशिवाय केलेले पुरातत्त्व उत्खनन म्हणजे एक प्रकारे पुरातत्वीय स्थळाचा विनाश करणे” असे विधान कोणी केले?
अ) गॉर्डन चाइल्ड ब) मॉर्टीमर व्हीलर
क) जॉन ल्युबॉक ड) अलेक्झांडर कनिंगहॅम
- १०) बेडॅक्रील चा उपयोग ——— पासून बनविलेले पुरावशेष जोडण्यासाठी होतो.
अ) शिंगे ब) हस्तीदंत
क) चामडे ड) मृणमय वस्तु
- ११) स्ट्रीपिंग पध्दतीला ——— म्हटले जाते.
अ) ग्रिड ब) आयात पध्दती
क) सोपान उत्खनन ड) चाचणी खड्डे
- १२) शिलावर्तुळाचे उत्खनन करण्यासाठी ——— पध्दती योग्य आहे.
अ) चतुर्थक ब) उभे उत्खनन
क) सोपान पायरी ड) चाचणी उत्खनन

प्र.२ टीप लिहा. (कोणत्याही चार)

१२

- अ) सिरिऐशन
- ब) फ्लोटेशन पध्दत
- क) संवर्धक
- ड) पुरावशेषांच्या नोंदणीसाठी इंटरनेटचा वापर
- इ) दस्तऐवजीकरण (नोंदणी) पध्दत
- ई) ऐतिहासिक कालमापन

प्र.३ खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

१२

- अ) उत्खननात उपयोग केल्या जाणाऱ्या विविध वस्तु व सामग्रीचे प्रकार सांगा.
ब) पुरातत्त्वामधील सर्वेक्षण व मॅपिंगचे वर्णन करा.
क) उत्खनन अहवाल म्हणजे काय? अहवाल लेखनाच्या योग्य पद्धती लिहा.
ड) पुरावशेषांची नोंदणी करण्याच्या पद्धतीचे वर्णन करा.

- प्र.४ खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) १२
- अ) पुरातत्त्वामधील दस्तऐवजीकरण, संवर्धन आणि संशोधनामध्ये छायाचित्रणाचे महत्त्व याचे मूल्यमापन करा.
- किंवा
- ब) शास्त्रीय (निश्चित) कालमापन पद्धतीचे योग्य उदाहरणासह स्पष्टीकरण करा.
- प्र.५ खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. १२
- पुरातत्त्वीय उत्खनन आयोजित करण्याची प्रक्रिया आणि उत्खननानंतरचे टप्पे याचे वर्णन करा.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.A. (A.I.H.C. &A.) (Semester - II) (New) (NEP CBCS) Examination:
October/November - 2025
Methods in Archaeology (230111203)/(240111203)**

Day & Date: Saturday, 01-11-2025
Time: 11:00 AM To 01:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Select the correct alternative.

12

- 1) What is three dimensional Recording?
 - a) Recording used for sea- care studies
 - b) Recording of layers
 - c) Contextual recording of excavated antiquities
 - d) Recording of bones found
- 2) Which of the following is suitable for Potassium Argon dating?
 - a) Volcanic ash
 - b) Burnt bone
 - c) Burnt Wood
 - d) Burnt clay
- 3) A.E. Douglass first developed _____ dating.
 - a) Obsidian
 - b) AMS
 - c) Dendrochronology
 - d) Warve Analysis
- 4) Trial Trenches are also called as _____.
 - a) Sondages
 - b) Pits
 - c) Primary Trenches
 - d) Grids
- 5) Which method would be suitable for determining the dating of ceramic?
 - a) Carbon – 14
 - b) Potassium Argon
 - c) Pollen analysis
 - d) Thermo luminescence
- 6) In India technique of _____ was used in the excavation at Mahabalipuram & Lakshadweep.
 - a) Salvage archaeology
 - b) Underwater Archaeology
 - c) Sourashtra
 - d) Varanasi
- 7) Which of the following is not used in Relative Chronology?
 - a) Typology
 - b) Micro-wear study
 - c) Stratigraphy
 - d) Fluorine test
- 8) How would a carved damaged part of gateway of Sanchi Stupa will be restored?
 - a) The portion will be plastered
 - b) The portion will be replaced by a matching carved block
 - c) The part will be replaced by a plain similar piece of stone
 - d) would be cleaned and left as it is

- 9) _____ has said that 'archaeological excavation is destruction, without documentation'.
- a) Gorden Childe
 - b) Mortimer Wheeler
 - c) John Lubbok
 - d) Alexander Cunningham
- 10) Bedacryl used for avoid breaking of _____ antiquities.
- a) Horn
 - b) Ivory
 - c) Leather
 - d) T.C.
- 11) Stripping is also known as _____.
- a) Grid system
 - b) Horizontal method
 - c) Step Trenches
 - d) Trial Trenches
- 12) _____ excavation method is suitable for excavating Stone circle.
- a) Quadrant
 - b) Vertical
 - c) Step Trenches
 - d) Trial Trenches

Q.2 Write short notes. (Any Four)**12**

- a) Seriation
- b) Flotation technique
- c) Conservator
- d) Use of internet in recording evidences
- e) Documentation process
- f) Historical dating

Q.3 Answer the following questions. (Any Two)**12**

- a) State the various types of equipments' used in excavation.
- b) Describe the surveying & Mapping in archaeology.
- c) What is Excavation Report? Write the appropriate method of Report Writing.
- d) Discuss the method of recording the evidences.

Q.4 Answer the following questions. (Any One)**12**

- a) Evaluate the significance of photography in archaeological documentation, conservation & research.

OR

- b) Explain the different kinds of Absolute Dating methods with suitable examples.

Q.5 Answer the following question in detail.**12**

Describe the process of conducting an archaeological excavation & post excavation phases.

P

- ६) वॉटर स्पोर्ट म्हणजे ——— पर्यटन होय.
 अ) व्यवसाय ब) विश्रांती
 क) नैसर्गिक ड) साहसी
- ७) मुंबईजवळील ——— लेणी पर्यटकांचे आकर्षण आहे.
 अ) कान्हेरी ब) एलेफंटा
 क) भेंडसे ड) पांडव लेणी
- ८) प्राचीन काळात ——— प्रवासी भारतात आले होते.
 अ) अमेरिकन ब) आफ्रिकन
 क) जपानी ड) चीनी
- ९) ——— हे राष्ट्रीय संग्रहालय दिल्लीचे मुख्य आकर्षण आहे.
 अ) हडप्पा गॅलरी ब) दागिने
 क) टेक्सटाईल गॅलरी ड) बॉटनिकल गॅलरी
- १०) पूर्वी भारतात पर्यटन म्हणजे काय?
 अ) साहसी ब) खेळ
 क) करमणूक ड) तीर्थयात्रा
- ११) कोणती संस्था वारसास्थळाना जागतिक वारसा स्थळे म्हणून घोषित करते?
 अ) डब्ल्यूएचओ ब) युनेस्को
 क) युनिसेफ ड) डब्ल्यूटीओ
- १२) वेरूळ येथील पर्यटकांचे मुख्य आकर्षण ——— आहे.
 अ) जैन लेणी ब) तीन-ताल लेणी
 क) कैलास मंदिर ड) बुद्धा मूर्ती

प्र.२ टीपा लिहा. (कोणतेही चार)

- अ) पर्यटनातील नवीन प्रवाह.
 ब) मौखिक आणि जिवंत परंपरा.
 क) मुरुड जंजिरा किल्ला.
 ड) भुईकोट किल्ला सोलापूर.
 इ) पर्यटन व्यवस्थापनाची संकल्पना आणि कार्य
 ई) हेरिटेजची व्याख्या.

१२

- प्र.३ खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) १२
- अ) पर्यटनाभिमुख उत्पादने, निवासी उत्पादने आणि पार्श्वभूमी पर्यटन घटक स्पष्ट करा.
- ब) हेरिटेज टुरिझम म्हणजे काय? ते समजावून सांगा.
- क) पर्यटन विभागाविषयी तपशीलवार लिहा: केंद्र आणि राज्ये
- ड) पर्यटन प्रोत्साहन आणि पद्धतीचे वर्णन करा.
- प्र.४ खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) १२
- अ) व्याख्या, सांस्कृतिक आणि धार्मिक वारशाचे प्रकार स्पष्ट करा.
किंवा
- ब) युनेस्कोच्या जागतिक वारसा स्मारकांबद्दल तपशीलवार लिहा.
- प्र.५ पात्रता, चांगल्या पर्यटक मार्गदर्शकाचे गुण आणि योगदान याविषयी लिहा. १२

Set

P

**M.A. (A.I.H.C. & A.) (Semester - II) (New) (NEP CBCS) Examination:
October/November - 2025**

Heritage Tourism & Management (230111206/240111206)

Day & Date: Tuesday, 04-11-2025
Time: 11:00 AM To 01:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Select the correct alternative.

12

- 1) The headquarters of MTDC is located at _____.
a) Pune
b) Mumbai
c) Nasik
d) Aurangabad
- 2) State tourism policy has entrusted all commercial and promotional activities to _____.
a) PTDC
b) ITDC
c) MTDC
d) WTTC
- 3) The campaign slogan for Maharashtra Tourism in 2006 was _____.
a) Atithi Devo Bhav
b) Magnificent Maharashtra
c) Incredible India
d) Maharashtra Unlimited
- 4) Tourist guides must have knowledge of _____.
a) Social
b) Political
c) Historical and cultural
d) None of these
- 5) ITDC Means _____.
a) Indian Tourism Development Corporation
b) International Tourism Development Corporation
c) Introduction of Tourism Department
d) None of these
- 6) Water Sport is _____ type of tourism.
a) Business
b) Relaxation
c) Natural
d) Adventure
- 7) _____ caves near Mumbai is a tourist attraction.
a) Kanheri
b) Elephanta
c) Bhendse
d) Pandavleni
- 8) _____ travelers visited India in ancient period.
a) American
b) African
c) Japanese
d) Chinese

- 9) _____ is the main attraction of National Museum Delhi.
a) Harappan Gallery b) Jewelry
c) Textile Gallery d) Botanical Gallery
- 10) What meant to be tourism in India earlier?
a) Adventure b) Sports
c) Entertainment d) Pilgrimage `
- 11) Which institution declares any site as world heritage site?
a) WHO b) UNESCO
c) UNICEF d) WTO
- 12) _____ is the main attraction of the tourist at Ellora.
a) Jain caves b) Tin-Tal cave
c) Kailas temple d) Icon of Buddha

Q.2 Write short notes. (Any Four)**12**

- a) New trends in Tourism.
- b) Oral & Living traditions.
- c) Murud Janjira Fort.
- d) Bhuikot Fort Solapur.
- e) Concept & function of Tourism Management.
- f) Definition of Heritage.

Q.3 Answer the following question. (Any Two)**12**

- a) Explain the Tourism oriented products, resident oriented products & background tourism elements.
- b) What is Heritage Tourism? Explain it.
- c) Write in detail about the Tourism Department: Central and States.
- d) Describe the tourism promotion and Method.

Q.4 Answer the following question in detail (Any One)**12**

- a) Explain the Definition, types of Cultural & Religious Heritage.

OR

- b) Write in detail about the UNESCO World Heritage Monuments.

Q.5 Qualification. Qualities and contribution of good tourist guide.**12**

Seat No.	
----------	--

Set P

एम.ए. (A.I.H.C. & A.) (सत्र – III) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा:
ऑक्टोबर/नोव्हेंबर – २०२५

Political History of Ancient India to (650CE to 1200 CE) (230111301)

वार, दिनांक : बुधवार, २९-१०-२०२५

कमाल गुण: ६०

वेळ: सकाळी ११:०० ते ०१:३०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

१२

- १) राजतरंगिणी हे चरित्र कोणी लिहिले?

अ) कालिदास	ब) कल्हण
क) बाण	ड) बिल्हण
- २) खंडीय राज्य प्रतिमान खालील व्यक्तींनी प्रस्तावित केले होते.

अ) बर्टन स्टार्डिन	ब) रोमिला थापर
क) इरफान हबीब	ड) आर. एस. शर्मा
- ३) हर्षवर्धनाचा पराभव कोणी केला?

अ) पुलकेशीन II	ब) कृष्ण I
क) मिहिर भोज	ड) यशोवर्मन
- ४) धर्मपालाने कोणते बौद्ध विद्यापीठ (मठ) स्थापन केले?

अ) नालंदा	ब) विक्रमशिला
क) वलभी	ड) ऐलोरा
- ५) कालिदासाने कोणता ग्रंथ लिहिला.

अ) स्वप्नवासवदत्त	ब) नाट्यशास्त्र
क) अभिजनशकुंतलम्	ड) मृच्छकटीका
- ६) चालुक्यांची राजधानी कोणती होती?

अ) उज्जैन	ब) कांची
क) तंजावूर	ड) बादामी
- ७) चेर वंशाने कोणत्या प्रदेशावर राज्य केले?

अ) ओरिसा	ब) तामिळनाडू
क) केरळ	ड) गुजरात

- ८) पल्लव राजा नरसिंहवर्मन ॥ कोणते मंदिर बांधले आहे?
अ) सूर्य मंदिर
ब) बृहदेश्वर मंदिर
क) कैलास मंदिर
ड) शोर मंदिर
- ९) हिरण्यगर्भ यज्ञ करणारा राष्ट्रकूट राजा कोण होता?
अ) इंद्र III
ब) अमोघवर्ष
क) कृष्ण I
ड) दंतीदुर्ग
- १०) होयसळांची राजधानी कोणती होती?
अ) कोरकई
ब) हळेबिडू
क) कन्नौज
ड) मदुराई
- ११) आग्रहार या शब्दाचा अर्थ काय?
अ) ब्राम्हणांना दान दिलेली जमिन
ब) नागरी वसाहत
क) राजप्रासाद
ड) लष्करी छावणी
- १२) मणिग्राम ही व्यापाऱ्यांची संघटना कोणत्या प्रदेशात सक्रिय होती?
अ) दक्षिण भारत
ब) बंगाल
क) काश्मीर
ड) पंजाब

प्र.२ खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

१२

- अ) पूर्व मध्ययुगीन भारतीय इतिहासाच्या अभ्यासासाठी कोणतेही दोन पुरातत्त्वीय साधने सांगा.
- ब) गुर्जर-प्रतिहार राजघराण्याच्या संस्थापकाचे नाव आणि त्याच्या कामगिरीचे वर्णन करा.
- क) पालांचे दोन सांस्कृतिक योगदाने सांगा.
- ड) सुर्य मंदिर कोणार्कची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- इ) एका चोळ राजाचे नाव आणि त्याच्या महत्त्वाच्या कामगिरीचे वर्णन करा.
- ई) अग्रहार म्हणजे काय?

प्र.३ थोडक्यात उत्तरे लिहा/टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

१२

- अ) भारताचे रक्षक म्हणून गुर्जर-प्रतिहारांचे योगदान सांगा.
ब) कला आणि स्थापत्यशास्त्रात बदामीच्या चालुक्यांचे योगदान.
क) हिंदी महासागरातील सागरी व्यापार.
ड) कृषी इतिहास समजून घेण्यात ताम्रपटाच्या शिलालेखांची भूमिका.

- प्र.४ दीर्घोत्तरी प्रश्न. (कोणताही एक) १२
- अ) दख्खनच्या राजकारणात आणि संस्कृतीत राष्ट्रकुटांची भूमिका स्पष्ट करा.
किंवा
- ब) पल्लव आणि मंदिर स्थापत्यकलेतील त्यांच्या योगदानावर सविस्तरपणे लिहा.
- प्र.५ दीर्घोत्तरी प्रश्न. १२
- ६५०-१२०० दरम्यान भारतातील कृषीप्रधान समाजाची मुख्य वैशिष्ट्ये सविस्तरपणे स्पष्ट करा.

Set	P
-----	---

**M.A. (A.I.H.C. & A.) (Semester - III) (New) (NEP CBCS) Examination:
October/November - 2025
Political History of Ancient India to (650CE to 1200 CE) (230111301)**

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

12

- The biography *Rajatarangini* was written by _____.
 - Kalidasa
 - Kalhana
 - Bana
 - Bilhana
- The *segmentary state model* was proposed by _____.
 - Burton Stein
 - Romila Thapar
 - Irfan Habib
 - R. S. Sharma
- Harshavardhana was defeated by _____.
 - Pulakeshin II
 - Krishna I
 - Mihira Bhoja
 - Yashovarman
- Dharmapala established the monastery of _____.
 - Nalanda
 - Vikramashila
 - Valabhi
 - Ellora
- The work of Kalidasa is _____.
 - Swapnavasavadatta
 - Natyashastra
 - Abhijanshakunlam
 - Mrichchhakatika
- The Chalukya capital was at _____.
 - Ujjain
 - Kanchi
 - Thanjavur
 - Badami
- The Chera dynasty ruled mainly in _____.
 - Orissa
 - Tamil Nadu
 - Kerala
 - Gujarat
- The Pallava King Narasimhavarma II is known for building _____.
 - Sun temple
 - Brihadisvara temple
 - Kailasa temple
 - Shore temple
- The Rashtrakuta king who performed *Hiranya-garbha* ritual was _____.
 - Indra III
 - Amoghavarsha
 - Krishna I
 - Dantidurga

- 10)** The Hoysala capital was _____.
a) Korkai
c) Kanauj
b) Halebidu
d) Madurai
- 11)** The word *Agrahara* means :
a) Land grants to Brahmanas
c) Royal palace
b) Urban settlements
d) Military camp
- 12)** The merchant guild *Manigramam* was active in _____.
a) South India
c) Kashmir
b) Bengal
d) Punjab

Q.2 Write Short Answers. (Any Four)

12

- Mention any two archaeological sources for the study of early medieval Indian history.
- Name the founder and his achievements of the Gurjara-Pratihara Dynasty.
- State two cultural contributions of the Palas.
- State any two features of sun temple Konark.
- Name one important Chola king and one achievement.
- What is meant by *Agrahara*?

Q.3 Write Short Answers / Short Notes. (Any Two)

12

- State the contribution of Gurjara-Pratiharas as defenders of India.
- The contribution of Chalukyas of Badami in art & Architecture.
- Maritime trade in the Indian Ocean.
- The role of copper-plate inscriptions in understanding agrarian history.

Q.4 Broad Question. (Any One)

12

- a) Describe the role of the Rashtrakutas in Deccan Politics and Culture.

OR

- b) Write an essay on the Pallavas and their contribution to temple architecture.**

Q.5 Broad Question.

12

Examine the main features of the agrarian society in India during 650-1200 C.E.

Set **P**

एम.ए. (A.I.H.C. & A.) (सत्र – III) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा:
ऑक्टोबर/नोव्हेंबर – २०२५
Art & Architecture in Ancient India (From 600 BCE to 600 CE)
(230111302)/(240111302)

कमाल गुणः ६०

वेळ: सकाळी ११:०० ते ०१:३०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१२

- १) बदामीच्या लेणी ——— राज्यात आहेत.
अ) महाराष्ट्र ब) छत्तीसगड
क) मध्य प्रदेश ड) कर्नाटक
- २) हीनयान टप्प्यातील सर्वात मोठा आणि सर्वात विकसित ——— कार्ल येथे आहे.
अ) तोरण ब) स्तंभ
क) चैत्य हॉल ड) स्तूप
- ३) "हत्तींची मिरवणूक" चे चित्र ——— लेणी येथे चित्रित केले आहे.
अ) भीमबेटका ब) भाजे
क) बाग ड) अजिंठा
- ४) हत्तीची षडदन्त जातक कथा ——— येथे चित्रित केली आहे.
अ) सांची ब) भरहुत
क) अजिंठा ड) अमरावती
- ५) कनिष्काची शिरोविहीन प्रतिमा ——— येथे प्राप्त झाली.
अ) पेशावर ब) मथुरा
क) चारसदा ड) तक्षशिला
- ६) मेगास्थेनिसने मगधची राजधानी म्हणून ——— चे वर्णन केले आहे.
अ) पाटलीपुत्र ब) कौशांबी
क) राजग्रह ड) नालंदा

- ७) भूमिज प्रकारची मंदिरे ——— मध्ये आढळतात.
 अ) महाराष्ट्र ब) पश्चिम बंगाल
 क) जम्मू काश्मीर ड) ओरिसा
- ८) भारतात खालीलपैकी कोणते मंदिरे प्रारंभीच्या काळात विटांनी बांधली गेली?
 अ) नाचना-कुठार ब) भितरगाव
 क) एरन ड) ग्यारसपूर
- ९) खालीलपैकी कोणती अजिंठा लेणी चैत्यगृह आहे?
 अ) गुहा क्र. ३ ब) लेणी क्र. ७
 क) लेणी क्र. ९ ड) लेणी क्र. १२
- १०) खालीलपैकी ——— मंदिरांच्या नागर शैलीशी संबंधित नाही.
 अ) भोगमंडप ब) गर्भगृह
 क) अधिष्ठान ड) शिखर
- ११) 'प्राचीन भारतीय कला' या पुस्तकाचे लेखक कोण आहेत?
 अ) डी. डी. कोसंबी ब) एम. एस. माटे
 क) व्ही. व्ही. मिराशी ड) म. के. ढवळीकर
- १२) भाजे हे ——— चे सर्वात जुने शैलगृह आहे.
 अ) हीनयान संप्रदाय ब) महायान संप्रदाय
 क) अजीवक संप्रदाय ड) वज्रयान संप्रदाय

प्र.२ खालील प्रश्नांची संक्षिप्त उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

१२

- अ) स्टको कला
 ब) सांची उठाव शिल्पे
 क) भरहुतची शिल्पे
 ड) बोधगयाची शिल्पे
 इ) मथुरा कला संप्रदायातील यक्ष आणि यक्षिणी
 ई) धार्मिक आणि अधार्मिक कला यांच्यातील फरक

प्र.३ खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

१२

- अ) मौर्य स्मारकांची मुख्य वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 ब) मध्य प्रदेशातील स्तूपांच्या विशेष संदर्भासह स्तूप वास्तुकलेची चर्चा करा.
 क) बदामी आणि सित्तनवसल यांच्या चित्रांचे महत्त्व सांगा.
 ड) मंदिर वास्तुकलेच्या विकासात गुप्त काळातील योगदानाचे वर्णन करा.

- प्र.४ खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) १२
- अ) दक्खन मधील शैलगृहांची उत्पत्ती आणि विकास योग्य विधान व आरेखनासह स्पष्ट करा.
- किंवा
- ब) विटांनी बांधलेल्या प्रारंभीच्या भारतीय मंदिरांवर योग्य उदाहरणांसह निबंध लिहा.
- प्र.५ खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा. १२
- मंदिराच्या वास्तुकलेची संकल्पना, उगम आणि प्रतीकात्मकता याबद्दल सविस्तर माहिती लिहा.

Set	P
-----	---

**M.A. (A.I.H.C. & A.) (Semester - III) (New) (NEP CBCS) Examination:
October/November - 2025
Art & Architecture in Ancient India (From 600 BCE to 600 CE)
(230111302)/(240111302)**

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

12

- 1) Caves of Badami are located in the state _____.
a) Maharashtra b) Chattisgarh
c) Madhya Pradesh d) Karnataka
- 2) The largest and the most evolved _____ of the Hinayana Phase is situated at Karle:
a) Torana b) Stambha
c) Chitya Hall d) Stupa
- 3) The painting of, "The procession of Elephants" is depicted at _____ caves.
a) Bhimbetka b) Bhaje
c) Bagh d) Ajanta
- 4) The Jataka story of six-tusked elephant is depicted at _____.
a) Sanchi b) Bharhut
c) Ajanta d) Amaravati
- 5) The headless statue of Kanishka comes from _____.
a) Peshawar b) Mathura
c) Charsadda d) Taxila
- 6) Megasthenes describes _____ as the capital of Magadha.
a) Patliputra b) Koushambi
c) Rajgriha d) Nalanda
- 7) Bhumij type of temples is found in _____.
a) Maharashtra b) West Bengal
c) Jammu Kashmir d) Orissa
- 8) Which of the following early Indian temples is built of bricks?
a) Nachna-Kuthara b) Bhitargan
c) Eran d) Gyaspur

- 9)** Which among the following Ajanta caves is Chaitya-grihas?
- a) Cave no. 3 b) Cave no. 7
c) Cave no. 9 d) Cave no. 12
- 10)** _____ of the following is not generally associated with the Nagara style of temples?
- a) Bhogamandapa b) Garbhagriha
c) Adhisthana d) Shikhara
- 11)** Who is the author of the book - ‘Prachin Bhartiya Kala’?
- a) D. D. Kosambi b) M. S. Mate
c) V. V. Mirashi d) M. K. Dhavlikar
- 12)** Bhaje is the earliest Rock-cut cave of _____.
a) The Hinayana sect b) The Mahayana Sect
c) Ajivaka Sect d) Vajrayan Sect

Q.2 Write Short Notes. (Any Four)

12

- Stucco art
- Sanchi relief Sculptures
- Sculptures of Bharhut
- Sculptures of Bodhgaya
- Yaksha & Yakshini in Mathura school of art
- Difference between religious & non-religious art

Q.3 Answer the following questions. (Any Two)

12

- a) Explain the chief characteristics of the Mouryan Monuments.
- b) Discuss the Stupa architecture with special reference to Stupas in Madhya Pradesh.
- c) State the importance of paintings of Badami & Sittanvasal.
- d) Describe the contribution of the Gupta period in the development of temple architecture.

Q.4 Answer the following question. (Any One)

12

- a) Elucidate the origin & development of rock-cut architecture in Deccan with proper ground plans.

OR

- b)** Write an essay on early Indian temples built of bricks with suitable examples.

Q.5 Answer the following question in detail.

12

Write in detail about the concept, origin & symbolism of temple architecture.

Seat No.	
-----------------	--

वार, दिनांक: सोमवार, ०३-११-२०२५
वेळ: सकाळी ११:०० ते ०१:३०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१२

- Page 1 of 6

- ७) — शत्रुशी लढताना मरण पावलेल्या योद्ध्याच्या स्मरणार्थ ठेवण्यात आले होते.
 अ) सॅटिस्टोन ब) हिरोस्टोन
 क) जयस्तंभ ड) वीरस्तंभ
- ८) खारावेलाने महाविजय पॅलेस बांधकामासाठी किती रक्कम खर्च केली?
 अ) २७ लाख ब) २८ लाख
 क) ३८ लाख ड) ३३ लाख
- ९) खालीलपैकी कोणता शिलालेख शक युग आणि कली युगातील आहे?
 अ) जुनागड शिलालेख ब) अलाहाबाद स्तंभ शिलालेख
 क) आयहोल शिलालेख ड) बेसनगर गरूड स्तंभ शिलालेख
- १०) सतीशिळा — चे चित्रण करतो.
 अ) फक्त उजवा हात वरच्या दिशेने उचलला आहे
 ब) लढाईचे दृश्य
 क) योद्धा आणि शिवलिंग
 ड) प्राण्यांच्या लहान आकृती
- ११) — शिलालेख हा राज्याद्वारे जनतेला केलेल्या धान्याच्या तरतुदीची नोंद आहे.
 अ) सोहगौरा ताम्रपट ब) रुमिंडेई स्तंभ शिलालेख
 क) भट्टीप्रोलु शिलालेख ड) अमरावती शिलालेख
- १२) बेसनगर स्तंभाच्या शिखरावर हेलिओडोरसचा शिलालेख आहे — ची सरमाउंटिंग आकृती.
 अ) गरूड ब) सिंह
 क) बैल ड) हत्ती

प्र.२ टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- अ) पॅलेग्राफी आणि एपिग्राफीची शब्दावली
 ब) पूना ताम्रपट
 क) ताडपत्र
 ड) शक युग
 इ) कागदाचे लेखन साहित्य म्हणून वर्णन करा.
 ई) बौद्ध लेखन पुरावे विस्तृत करा.

१२

- प्र.३ खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) १२
- अ) प्राचीन भारतीय इतिहासाची पुनर्रचना करण्यासाठी शिलालेखांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) आयहोळ शिलालेखाची मूक वैशिष्ट्ये लिहा.
- क) एपिग्राफी म्हणजे काय?
- ड) भारतीय विद्वानांच्या योगदानाचे वर्णन करा.
- प्र.४ खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) १२
- अ) अशोकाच्या शिलालेखांवर एक निबंध लिहा.
किंवा
- ब) लेखनाच्या प्राचीन साहित्यिक पुराव्यांबद्दल तपशीलवार लिहा.
- प्र.५ खालील परिच्छेद ब्राह्मी लिपीत लिहा. १२
- पुरातत्त्वशास्त्र म्हणजे प्राचीन मानवी समाजाचे अध्ययन आहे. ते करण्यासाठी प्राचीन लोकांनी मागे सोडलेल्या अवशेषांचा शोध घेऊन व त्यांचे सखोल निरीक्षण करावे लागते. निरीक्षणातून मिळालेल्या माहितीचे विश्लेषण करतात. त्यासाठी त्या जुन्या कालखंडातील हवामान, भौगोलिक परिस्थिती, ज्ञात इतिहास आणि एकूणच तत्कालीन पर्यावरण विचारात घेतात. यांत अनेक गोष्टींचा अंतर्भाव असल्यामुळे, हे शास्त्र विज्ञान व मानवशास्त्र अशा दोन्ही विभागांत समजले जाऊ शकते. प्राचीन भारतीय इतिहासाची पुरावे हे पुरातत्त्व अभ्यासाच्या आधारे मिळालेले आहेत ज्या प्रमाणे सिंधू संस्कृती हडप्पातील स्थळे या सर्व घटकांचा अभ्यास पुरातत्त्व शास्त्राच्या माध्यमातून केला गेलेला आहे. सुमारे २.५ लाख वर्षांपूर्वी आफ्रिकेत मानवाने प्रथमतः तयार केलेल्या दगडी हत्यारापासून ते नजीकच्या काही दशकांपर्यंतच्या काळाचा अभ्यास या विषयात येतो.

Set

P

**M.A. (A.I.H.C. & A.) (Semester - III) (New) (NEP CBCS) Examination:
October/November - 2025**

Ancient Indian Epigraphy & Paleography (230111303/240111303)

Day & Date: Monday, 03-11-2025
Time: 11:00 AM To 01:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Select the correct alternative.

12

- 1) _____ script was used in Ashokan Rock edicts.

a) Devnagari	b) Sharada
c) Brahmi	d) Semetic
- 2) The Sanskrit word 'Ishika' is used for _____.

a) Pen	b) Ink
c) Inkpot	d) Paper
- 3) _____ word related to script was referred by Panini in his Ashtadhyayi.

a) Granth	b) Lipikara
c) Yavnani	d) All of these
- 4) _____ Grants are in the form of donation.

a) Bhurjapatra	b) Copper-plate
c) Rock edict	d) Tadpatra
- 5) The sacrificial pillar is also called _____.

a) Chayastambha	b) Jayastambha
c) Yupastambha	d) Dhvajastambha
- 6) _____ is the author of book entitled 'Indian Palaeography'.

a) Ramesh K.V	b) Selva Kumar
c) Ojha G.H.	d) A.H. Dani
- 7) _____ was put up in memory of a warrior who died fighting with enemy.

a) Satistone	b) Herostone
c) Jayastambha	d) Veerstambha
- 8) How much amount of money was spent by Kharavela for the construction of Mahaviyaya Palace?

a) 27 lakhs	b) 28 lakhs
c) 38 lakhs	d) 33 lakhs

- 9) Which of the following inscriptions dated both in Saka era and Kali era?
a) Junagadh Inscription
b) Allahabad Pillar Inscription
c) Aihole Inscription
d) Besnagar Garuda Pillar Inscription
- 10) The Satistone depicts the _____.
a) Only right hand raised upwards
b) Fighting scence
c) Warrior & shivling
d) Small figures of animals
- 11) _____ Inscription is a record of the provision of grain by the State to the people.
a) The Sohgaure Copper Plate b) Rummindei Pillar Inscription
c) Bhattiprolu Inscription d) Amaravati Inscription
- 12) On the top of the Besnagar Pillar Inscription of Heliodorus there is a surmounting figure of _____.
a) Garuda b) Lion
c) Bull d) Elephant

Q.2 Write short notes. (Any Four)**12**

- a) Terminology of Paleography & Epigraphy
- b) Poona copper plate
- c) Tadpatra
- d) Saka Era
- e) Describe the paper as writing material.
- f) Elaborate the Buddhist writing evidence.

Q.3 Answer the following question. (Any Two)**12**

- a) Explain the importance of inscriptions for reconstructing ancient Indian history.
- b) Write the silent features of Aihole inscription.
- c) What is the epigraphy?
- d) Describe the Indian scholar contribution in epigraphy.

Q.4 Answer the following question. (Any One)**12**

- a) Write an essay on Rock edicts of Ashoka.

OR

- b) Write in detail about the ancient literary evidence of the writing.

Q.5 Write the following paragraph into Brahmi script.

पुरातत्त्वशास्त्र म्हणजे प्राचीन मानवी समाजाचे अध्ययन आहे. ते करण्यासाठी प्राचीन लोकांनी मागे सोडलेल्या अवशेषांचा शोध घेऊन व त्यांचे सखोल निरीक्षण करावे लागते. निरीक्षणातून मिळालेल्या माहितीचे विश्लेषण करतात. त्यासाठी त्या जुन्या कालखंडातील हवामान, भौगोलिक परिस्थिती, ज्ञात इतिहास आणि एकूणच तत्कालीन पर्यावरण विचारात घेतात. यांत अनेक गोष्टींचा अंतर्भाव असल्यामुळे, हे शास्त्र विज्ञान व मानवशास्त्र अशा दोन्ही विभागांत समजले जाऊ शकते. प्राचीन भारतीय इतिहासाची पुरावे हे पुरातत्त्व अभ्यासाच्या आधारे मिळालेले आहेत ज्या प्रमाणे सिंधू संस्कृती हडप्पातील स्थळे या सर्व घटकांचा अभ्यास पुरातत्त्व शास्त्राच्या माध्यमातून केला गेलेला आहे. सुमारे २.५ लाख वर्षांपूर्वी आफ्रिकेत मानवाने प्रथमतः तयार केलेल्या दगडी हत्यारापासून ते नजीकच्या काही दशकांपर्यंतच्या काळाचा अभ्यास या विषयात येतो.

Set	P
1	1
2	1
3	1
4	1
5	1
6	1
7	1
8	1
9	1
10	1
11	1
12	1
13	1
14	1
15	1
16	1
17	1
18	1
19	1
20	1
21	1
22	1
23	1
24	1
25	1
26	1
27	1
28	1
29	1
30	1
31	1
32	1
33	1
34	1
35	1
36	1
37	1
38	1
39	1
40	1
41	1
42	1
43	1
44	1
45	1
46	1
47	1
48	1
49	1
50	1
51	1
52	1
53	1
54	1
55	1
56	1
57	1
58	1
59	1
60	1
61	1
62	1
63	1
64	1
65	1
66	1
67	1
68	1
69	1
70	1
71	1
72	1
73	1
74	1
75	1
76	1
77	1
78	1
79	1
80	1
81	1
82	1
83	1
84	1
85	1
86	1
87	1
88	1
89	1
90	1
91	1
92	1
93	1
94	1
95	1
96	1
97	1
98	1
99	1
100	1

एम.ए. (A.I.H.C. & A.) (सत्र - III) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा:

ऑक्टोबर/नोव्हेंबर - २०२५

**Conservation of Monuments & Preservation of Antiquities
(230111306)/(240111306)**

वार, दिनांक: गुरुवार, ०६-११-२०२५

कमाल गुणः ६०

वेळ: सकाळी ११:०० ते ०१:३०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

૨) ઉજવીકડીલ અંક પૂર્ણ ગુણ દર્શવિતાત.

प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

१२

१) ---- हे तांबे आणि कथील यांचे मिश्रधातू आहे.

अ) सोने

ब) लोह

क) कांस्य

ੳ) ਚਾਂਦੀ

२) पॅराडिक्लोरोबेन्झिन एक अस्थिर घन आहे जो ---.

अ) सीलबंद कंटेनरमध्ये कीटक मारतो.

ब) सीलबंद कंटेनरमध्ये अळ्या मारतात.

क) सीलबंद कंटेनरमध्ये अंडी मारते.

ड) बुरशी नष्ट करते.

३) सापेक्ष आर्द्रता मोजण्यासाठी वापरल्या जाणाऱ्या उपकरणाला ---
म्हणतात.

અ) થર્મામીટર

ब) लक्स मीटर

क) हायग्रोमीटर

ડ) ફોટોમીટર

४) धातूच्या क्षीणतेसाठी जबाबदार — हा मुख्य पर्यावरणीय घटक आहे.

अ) तापमान

ब) सापेक्ष आर्द्रता

क) प्रकाश

ડ) વાયુ પ્રદૂષણ

५) ऑब्जेक्ट आणि सर्व संबंधित माहिती यांच्यातील दुवा --- आहे.

अ) अनुक्रमांक

ब) प्रवेश क्रमांक

क) प्रवेश नोंदणी

ડ) ઇન્ડેક્સ કાર્ડ

- ६) सांस्कृतिक संपत्तीचे संशोधन आणि संवर्धनाची राष्ट्रीय प्रयोगशाळा भारत सरकारने का स्थापन केली?
 अ) संवर्धन पद्धतीत संशोधन करणे
 ब) वस्तु साठवणे
 क) वस्तू प्रदर्शित करण्यासाठी
 ड) वस्तू कर्ज देणे
- ७) डेहराडून येथे असलेल्या भारतीय पुरातत्व सर्वेक्षणाच्या संवर्धन प्रयोगशाळेचे कार्य काय आहे?
 अ) पुरातत्व साहित्याचे संवर्धन करणे
 ब) कापडाचे संवर्धन करणे
 क) आधुनिक कलेचे संवर्धन करणे
 ड) वरीलपैकी काहीही नाही
- ८) फोटोकेमिकल डिग्रेडेशन ---- मुळे होते.
 अ) प्रदूषण
 ब) आर्द्रता
 क) कीटक
 ड) प्रकाश
- ९) संग्रहित सामग्रीसाठी ---- प्रकाश किरण हानिकारक आहे.
 अ) क्ष-किरण
 ब) इन्फ्रा किरण
 क) गॅमा किरण
 ड) U.V. किरण
- १०) शोकेस आणि स्टोरेज सिस्टीमच्या बांधकामासाठी लाकडाचे ---- pH मूल्य शिफारस केलेले आहे.
 अ) ४ पेक्षा कमी
 ब) ३
 क) २
 ड) ५ पेक्षा जास्त
- ११) संवर्धन करताना काचेचे संक्रमण तापमान (tg) हा एक महत्वाचा पैरामीटर आहे.
 अ) विद्रावक पदार्थ
 ब) समेकक
 क) चिकट
 ड) स्वच्छता घटक
- १२) फोटोग्राफिक स्लाइड्स ---- मध्ये सर्वोत्तम संग्रहित राहतात.
 अ) कार्ड बोर्ड बॉक्स
 ब) प्लॅस्टिक स्लाइड कव्हर्स
 क) कॅबिनेटमध्ये टांगलेल्या फाईलमध्ये ऍसिड-मुक्त पेपर स्लीव्हज
 ड) कॅबिनेटमध्ये कार्ड बोर्ड ट्रे

- प्र.२ खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) १२
- तांब्याच्या वस्तूंचे जतन करणे.
 - दगडी शिल्प खराब होण्याची कारणे
 - हस्तलिखितांचे जतन
 - चांदीच्या वस्तू खराब होण्याची कारणे.
 - संग्रहालयातील सेंद्रिय पदार्थ समजावून सांगा.
 - संग्रहालयातील अजैविक वस्तूंना प्रतिबंधात्मक संरक्षण धोरणे
- प्र.३ खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) १२
- मूर्त सांस्कृतिक वारसा म्हणजे काय?
 - अमूर्त सांस्कृतिक वारसा म्हणजे काय?
 - सांस्कृतिक वारशासाठी काही धोके काय आहेत?
 - सांस्कृतिक वारसा जतन करणे महत्वाचे का आहे?
- प्र.४ खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) १२
- आर्द्रता पुरातत्त्वीय वस्तूंना किती हानिकारक आहे?
किंवा
 - पुरातत्वशास्त्रीय पुरातन वास्तूंचे वैज्ञानिक उपचार आणि जतन हे महत्त्वाचे कार्य का आहे?
- प्र.५ सविस्तर उत्तर लिहा. १२
- संवर्धनाचा अर्थ काय? संग्रहालयातील अजैविक वस्तूंना प्रतिबंधात्मक संरक्षण धोरणे.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.A. (A.I.H.C. & A.) (Semester - III) (New) (NEP CBCS) Examination:
October/November - 2025
Conservation of Monuments & Preservation of Antiquities
(230111306)/(240111306)**

Day & Date: Thursday, 06-11-2025
Time: 11:00 AM To 01:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Select the correct alternative.

12

- 1) _____ is an alloy of copper and tin.
 - a) Gold
 - b) Iron
 - c) Bronze
 - d) Silver
- 2) Paradichlorobenzene is a volatile solid that _____.
 - a) Kills insects in a sealed container.
 - b) Kills larvae in a sealed container.
 - c) Kills eggs in a sealed container.
 - d) Kills fungus
- 3) The instrument used to measure the relative humidity is called _____.
 - a) Thermometer
 - b) Lux meter
 - c) Hygrometer
 - d) Photometer
- 4) The main environmental factor responsible for the deterioration of metal is _____.
 - a) Temperature
 - b) Relative Humidity
 - c) Light
 - d) Air pollution
- 5) The link between an object and all associated information is _____.
 - a) Serial Number
 - b) Accession Number
 - c) Accession Register
 - d) Index Card
- 6) Why the national laboratory of research and conservation of cultural property was established by Govt, of India?
 - a) To research in conservation method
 - b) To store objects
 - c) To display objects
 - d) To loan the objects

- 7) What is the function of conservation laboratory of Archaeological Survey of India situated at Dehradun?
 - a) To conserve archaeological materials
 - b) To conserve textiles
 - c) To conserve modern art
 - d) None of the above
- 8) Photochemical degradation is caused due to _____.
 - a) Pollution
 - b) Humidity
 - c) Insects
 - d) Light
- 9) Harmful light ray for archival material is _____.
 - a) X-ray
 - b) Infra ray
 - c) Gamma ray
 - d) U.V. ray
- 10) Recommended pH value of wood for construction of showcases and storage systems is _____.
 - a) Less than 4
 - b) 3
 - c) 2
 - d) More than 5
- 11) In conservation consideration of glass transition temperature (tg) is an important parameter while choosing a _____.
 - a) Solvent
 - b) Consolidant
 - c) Adhesive
 - d) Cleaning Agent
- 12) Photographic slides are best stored in _____.
 - a) Card board boxes
 - b) Plastic slide covers
 - c) Acid-free paper sleeves in a hanging file in cabinet
 - d) Card board trays in a cabinet

Q.2 Write short answers. (Any Four)

12

- a) Preservation of copper objects.
- b) Causes of deterioration of stone sculptures.
- c) Preservation of manuscripts.
- d) Causes of deterioration of silver objects.
- e) Explain the Organic material in museum.
- f) Preventive Conservation Strategies for Inorganic Objects in Museums.

Q.3 Write short answers/Short notes. (Any Two)

12

- a) What is tangible cultural heritage?
- b) What is intangible cultural heritage?
- c) What are some of the threats to Cultural Heritage?
- d) Why is Cultural Heritage Preservation Important?

Q.4 Answer the following question in detail. (Any One) **12**

a) How humidity is harmful to the archaeological objects?

OR

b) Why does scientific treatment and preservation of objects is an important function of archaeological antiquities?

Q.5 Write long answer: **12**

What is the meaning of Conservation? Preventive Conservation Strategies for Inorganic Objects in Museums.

Set

P

M.A. (A.I.H.C.&A.) (सत्र – IV) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा:
ऑक्टोबर/नोव्हेंबर – २०२५
Art and Architecture in Ancient India (From 600 CE to 1200 CE)
(230111401)

वार, दिनांक : मंगळवार, २८-१०-२०२५
वेळ: दुपारी ०३:०० ते ०५:३०

कमाल गुणः ६०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

१२

- १) वेरुळ येथील प्रसिद्ध कैलास मंदिर ——— च्या कारकिर्दीत कोरले गेले.
अ) राष्ट्रकुट ब) चंदेल
क) गुप्त ड) परमार
- २) मंदिर स्थापत्यशास्त्राच्या संदर्भात, मंदिराचा सर्वात महत्त्वाचा भाग म्हणजे ———.
अ) स्तंभ ब) मंडप
क) प्रदक्षिणा पथ ड) गर्भगृह
- ३) खालीलपैकी भारतातील सर्वात प्राचीन मंदिरांपैकी एक मंदिर ओळखा.
अ) जगन्नाथ मंदिर ब) दशावतार मंदिर
क) राजाराणी मंदिर ड) सूर्य मंदिर
- ४) बृहदीश्वर मंदिर ——— राज्यात स्थित आहे.
अ) केरळ ब) तामिळनाडू
क) आंध्र प्रदेश ड) कर्नाटक
- ५) कोणार्क येथील सूर्य मंदिर ——— या राजांनी बांधले.
अ) नरसिंहदेव — १ ब) अनंतवर्मन
क) विद्याधर ड) पद्मनाभन
- ६) ——— या शब्दाचा अर्थ उंचावलेला भाग किंवा पाया आहे ज्यावर अनेक मंदिरे बांधली जातात.
अ) शिखर ब) विमान
क) जगती ड) गोपुरम

- ७) दुर्गा मंदिर, ऐहोळे चा तलविन्यास ——— प्रकारचा आहे.
 अ) चौरस ब) गजपृष्ठाकृती
 क) आयताकृती ड) वर्तुळाकार
- ८) त्रिमूर्ती (सदाशिव) चे शिल्प कोणत्या लेण्यात कोरलेले आहे?
 अ) एलिफंटा ब) जुन्नर
 क) कान्हेरी ड) उदयगिरी
- ९) मंदिराचे खालील भाग उभ्या रचनेनुसार तळापासून वरील भागापर्यंत क्रम निश्चित करा.
 I. जंघा II. कळस III. अधिष्ठान IV. शिखर
कोड:
 अ) I, III, IV, II ब) II, IV, I, III
 क) III, I, IV, II ड) IV, II, I, III
- १०) यादी-१ मधील पर्याय यादी-२ मधील पर्यायाशी जुळवा:

यादी - १	यादी - २
अ. सूर्य मंदिर	i महाबलीपुरम
ब. शोअर टेम्पल (मंदिर)	ii ऐहोल
क. कैलासनाथ मंदिर	iii कोणार्क
ड. मेगुती मंदिर	iv वेरुळ

कोड: अ ब क ड
 अ) i iv ii iii ब) iii i iv ii
 क) iv iii i ii ड) ii i iv iii
- ११) पापनाथ मंदिर कोणत्या देवतेला समर्पित आहे?
 अ) शिव ब) विष्णू
 क) गणेश ड) ब्रह्मा
- १२) खालीलपैकी कोणत्या मंदिरात 'राय गोपुरम' (उंच-मजबुत असलेले प्रवेशद्वार) चे उदाहरण आहे?
 अ) सूर्य मंदिर, मोढेरा ब) दुर्गा मंदिर, ऐहोळे
 क) मीनाक्षी मंदिर, मदुराई ड) लक्ष्मण मंदिर, खजुराहो

प्र.२ खालील प्रश्नांची संक्षिप्त उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

१२

- अ) प्राचीन शिल्प ग्रंथांचा आढावा
 ब) चंद्रशिला आणि रंगशिला मधील फरक
 क) वितानाचे प्रकार
 ड) कुट आणि शाला
 इ) अधिष्ठानाचे भाग
 ई) राजाराणी मंदिर

- प्र.३ खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) १२
- अ) अंबरनाथच्या मंदिर स्थापत्यकलेबद्दल थोडक्यात लिहा.
- ब) हत्तरसंग कुडल येथील हरिहरेश्वर मंदिराच्या स्वर्गमंडपाची वैशिष्ट्ये सांगा.
- क) सूर्य मंदिर, कोणार्कचे महत्त्व सांगा.
- ड) ऐहोल येथील चालुक्य मंदिरांच्या स्थापत्यकलेची चर्चा करा.
- प्र.४ खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) १२
- अ) कैलास मंदिर, वेरुळचे स्थापत्यकलेचे महत्त्व आणि वैशिष्ट्ये वर्णन करा.
किंवा
- ब) योग्य भू-विधानांसह तेर येथील मंदिर स्थापत्यकलेचा विकास स्पष्ट करा.
- प्र.५ खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा. १२
- शोअर टेम्पल आणि पाच रथमंदिरांचा समावेश असणारे पल्लव राजवंशातील उल्लेखनीय मंदिर-स्मारके स्पष्ट करा.

Set	P
1	1
2	1
3	1
4	1
5	1
6	1
7	1
8	1
9	1
10	1
11	1
12	1
13	1
14	1
15	1
16	1
17	1
18	1
19	1
20	1
21	1
22	1
23	1
24	1
25	1
26	1
27	1
28	1
29	1
30	1
31	1
32	1
33	1
34	1
35	1
36	1
37	1
38	1
39	1
40	1
41	1
42	1
43	1
44	1
45	1
46	1
47	1
48	1
49	1
50	1
51	1
52	1
53	1
54	1
55	1
56	1
57	1
58	1
59	1
60	1
61	1
62	1
63	1
64	1
65	1
66	1
67	1
68	1
69	1
70	1
71	1
72	1
73	1
74	1
75	1
76	1
77	1
78	1
79	1
80	1
81	1
82	1
83	1
84	1
85	1
86	1
87	1
88	1
89	1
90	1
91	1
92	1
93	1
94	1
95	1
96	1
97	1
98	1
99	1
100	1

**M.A. (A.I.H.C. & A.) (Semester - IV) (New) (NEP CBCS) Examination:
October/November - 2025
Art and Architecture in Ancient India (From 600 CE to 1200 CE)
(230111401)**

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative from the options. 12

- 1) The famous Kailasa Temple at Ellora was carved out during the reign of _____.
a) Rashtrakutas b) Chandela
c) Gupta d) Parmar
- 2) In the context of temple architecture, the most important part of the temple is _____.
a) Pillars b) Mandapam
c) Pradakshina Patha d) Garbhagriha
- 3) Identify the earliest temple found in India from the following:
a) Jagannath Temple b) Dashavatar Temple
c) Rajarani Temple d) Sun Temple
- 4) Brihadishwara temple located in _____ state.
a) Kerala b) Tamil Nadu
c) Andhra Pradesh d) Karnataka
- 5) The Sun Temple at Konark was built by _____.
a) Narsimhadeva – I b) Anantverman
c) Vidyadhar d) Padmanabhan
- 6) _____ term refers to the raised platform or base upon which many temples are built?
a) Shikhara b) Vimana
c) Jagati d) Gopuram
- 7) The ground plan of Durga Temple, Aihole is _____.
a) Square b) Apsidal
c) Rectangular d) Circular
- 8) In which caves sculpture of Trimurti (Sadashiva) is carved?
a) Elephanta b) Junnar
c) Kanheri d) Udaygiri

- 9) Arrange the following vertical parts of temple from bottom to top:
I. Jungha II. Kalasa III. Adhithana IV. Shikhara

Codes:

- a) I, III, IV, II b) II, IV, I, III
c) III, I, IV, II d) IV, II, I, III

- 10)** Match the items of List - I with those of List - II.

List – I

List - II

- a) Sun temple i) Mahabalipuram
b) Shore Temple ii) Aihole
c) Kailashnath temple iii) Konark
d) Meguti temple iv) Ellora

Code: a b c d

- a) i iv ii iii b) iii i iv ii
c) iv iii i ii d) ii i iv iii

- 11)** The Papnath Temple is dedicated to which deity?

- a) Shiva b) Vishnu
c) Ganesh d) Brahma

- 12)** Which of the following temples has an example of a 'Raya Gopuram' (towered gateway)?

- a) Sun Temple, Modhera
b) Durga Temple, Aihole
c) Meenakshi Temple, Madurai
d) Laxman Temple, Khajuraho

Q.2 Write Short Answers. (Any Four)

12

- Review of ancient Shilpa texts
- Difference between Chandrashila & Rangashila
- Types of Vitana
- Kuta & shala
- Parts of Adhishthana
- Rajarani Temple

Q.3 Write Short Answers. (Any Two)

12

- Write in brief about Temple architecture of Ambarnath.
- State the features of Swargamandapa of Harihareshwar Temple, Hattarsang Kudal.
- Narrate the importance of Sun Temple, Konark.
- Discuss the architectural feature of Chalukyan Temples at Aihole.

0.4 Answer the following questions in detail. (Any One)

12

- a) Describe the architectural significance and features of the Kailas Temple, Ellora.

OR

- b)** Elucidate the development of Temple architecture at Ter with proper ground plans.

Q.5 Answer the following question in detail.

12

Explain the notable monuments of Pallava dynasty including Shore Temple & Five Rathas.

- ७) लिडियन लोकांना नाण्यांचा शोधकर्ता म्हणून कोणी संबोधित केले आहे?
 अ) मॅकडोनाल्ड ब) पायथागोरस
 क) हिरोडोटस ड) जी. रॉलिन्सन
- ८) ——— द्वारे भारतात पहिले सोन्याचे नाणे जारी केले गेले.
 अ) कडफेसिस पहिला ब) कनिष्क
 क) डायोडोटस ड) समुद्रगुप्त
- ९) खालीलपैकी कोणी नाण्यांवर शिडाच्या जहाजाचे चिन्ह चित्रित केले आहे?
 अ) वसिष्ठिपुत्र पुलुमावि ब) रुद्रदमन पहिला
 क) गौतमीपुत्र सातकर्णी ड) सिमुक सातवाहन
- १०) ——— राजवंशाच्या नाण्यांना पद्मटंक म्हणतात.
 अ) यादव ब) होयसल
 क) चोल ड) पांड्य
- ११) ——— राजवंशातील राजाने पहिले सोन्याची पंचमार्क असलेली नाणी सुरु केली.
 अ) गुप्त ब) सातवाहन
 क) चालुक्य ड) इक्ष्वाकु
- १२) योग्य जोडया जुळवा:
यादी – I	यादी – II
अ) गुप्तसोन्याची नाणी	i. बदामी
ब) सातवाहन नाणी	ii. जोगळथेंबी
क) माओसची नाणी	iii. बयाना
ड) चालुक्य नाणी	iv. कपिसा
- कोड: अ ब क ड**
अ) i iii ii iv	ब) iv ii iii i
क) ii iii i iv	ड) iii ii iv i

प्र.२ खालील प्रश्नांची संक्षिप्त उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

१२

- अ) सुनेत येथील नाण्यांचे भाजलेल्या मातीचे साचे
 ब) सूर्यचिन्हांचे स्वरूप
 क) नाण्यांवरील लेख
 ड) वस्तुविनिमय पद्धत
 इ) नाण्यांचे साठे (नाणेनिधी)
 ई) जनपदांची नाणी

- प्र.३ खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) १२
- अ) वैदिक काळातील चलनाचे वर्गीकरण करा.
- ब) स्कंद-कुमार-विशाख प्रकारची नाणी कोणती होती?
- क) पांड्य नाण्यांवर टीप लिहा.
- ड) सातवाहन नाण्यांची वैशिष्ट्ये सांगा.
- प्र.४ खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) १२
- अ) प्राचीन भारतीय नाण्यांचे आर्थिक, सांस्कृतिक आणि राजकीय पैलूंच्या विकासातील स्थान आणि भारतीय समाजातील त्यांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- किंवा**
- ब) प्राचीन भारतीय नाण्यांवरील देव, देवी आणि इतर आकृत्यांच्या चित्रणाचे विश्लेषण करा.
- प्र.५ नाणी तयार करण्याच्या प्रक्रियेमध्ये कोणते टप्पे समाविष्ट आहेत? प्राचीन भारतातील सर्व नाणी बनविण्याच्या तंत्रांचे आरेखनासह वर्णन करा. १२

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.A. (A.I.H.C. & A.) (Semester - IV) (New) (NEP CBCS) Examination:
October/November - 2025
Ancient Indian Numismatics (230111402)**

Day & Date: Thursday, 30-10-2025
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative from the options. 12

- 1) Which of the following figure is mainly depicted on the coins of Gangeyadeva Kalachuri?

a) Lakshmi	b) Vishnu
c) Saraswati	d) Kartikeya
- 2) Identify the correct meaning of the term Lakshanadhyaksha among the following: _____.

a) Chief religious officer	b) Chief revenue officer
c) Chief of mint	d) Chief of royal treasury
- 3) Which one of the following figures was not popularly found in the Mauryan coins?

a) Elephant Emblem	b) Dog Emblem
c) Fence Emblem	d) Tree Emblem
- 4) Hoard of Goutami Putra Satkarni was found at _____ in Nasik district.

a) Trambakeshwar	b) Vani
c) Balsane	d) Jogalthembi
- 5) The standard weight of Punch Marked Coins known as Karsapana or Pana was _____.

a) 48 grains	b) 57.8 grains
c) 36 grains	d) 24 grains
- 6) _____ King is depicted on a coin playing harp.

a) Chandra Gupta I	b) Samudragupta
c) Kumar Gupta	d) Chandra Gupta II
- 7) Who has singled out the Lydians as the inventor of coins?

a) Macdonald	b) Pythagoras
c) Herodotus	d) G. Rawlinson
- 8) _____ was issued the first gold coin in India.

a) Kadphesis I	b) Kanishka
c) Diodotus	d) Samudragupta

9) Who among the following depicted the symbol of a ship with mast on his coins?

- a) Vasisthiputra Pulumavi b) Rudradaman I
c) Gautamiputra Satakarni d) Simuka Satavahana

10) Coins of _____ dynasty is called as 'Padmtank'.

- a) Yadava b) Hoyasala
c) Chola d) Pandya

11) King from _____ dynasty issued first gold punchmarked coins.

- a) Gupta b) Satavahana
c) Chalukya d) Ikshavaku

12) Match the items of List-I with List-II:

List - I

- a) Gupta Gold Coins
b) Satavahana Coins
c) Maues's coins
d) Chalukya coins

List - II

- i. Badami
ii. Jogalthambi
iii. Bayana
iv. Kapisa

Codes: a b c d

- a) i iii ii iv b) iv ii iii i
c) ii iii i iv d) iii ii iv i

Q.2 Write short answers. (Any Four)

12

- a) Terracotta moulds of coin at Sunet
b) Forms of Sun symbols
c) Legends on coins
d) Barter system
e) Coin hoards
f) Coins of Janapadas

Q.3 Write short answers. (Any Two)

12

- a) Classify the currency in Vedic period.
b) What are Skanda-kumar-Vishakh type of coins?
c) Write a note on Pandya coins.
d) State the features of Satvahana coins.

Q.4 Answer the following questions in detail. (Any One)

12

- a) Explain how coins reveal the development of economic, cultural and political aspects and their importance in ancient Indian society.

OR

- b) Analyze the depiction of gods, goddesses, and other figures on ancient Indian coins.

Q.5 What are the steps involved in producing a coin? Describe with sketches all coin manufacturing techniques in ancient India.

12

Set

P

एम..ए. (A.I.H.C. &A.) (सत्र –IV) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा:
ऑक्टोबर/नोव्हेंबर - 2025

Philosophy & Religious Ideas in Ancient India (230111403)

वार, दिनांक : शनिवार, ०१-११-२०२५
वेळ: दुपारी ०३:०० ते ०५:३०

कमाल गुणः ६०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

१२

- १) ——— वैदिक देवता सिंधू संस्कृतीतील पशुपती देवतांशी जोडली गेली होती.
अ) विष्णू ब) कृष्ण
क) शिव ड) गणेश
- २) ——— हे कनिष्काशी संबंधित ठिकाण आहे.
अ) हडप्पा ब) लुंबिनी
क) मोहेंजादरा ड) मथुरा
- ३) वैदिकपूर्व काळात, पावसाच्या घटनेशी संबंधित देवता ——— म्हणून पूजली जात असे.
अ) रुद्र ब) इंद्र
क) प्रजापती ड) वरुण
- ४) ऋग्वेदात अग्नि देवाशी संबंधित ——— स्त्रोत आहेत.
अ) ३ ते ४ ब) १० ते ११
क) ८ ते १० ड) २०० ते २५०
- ५) ——— बौद्ध देवी हिंदू देवी सरस्वतीशी समान मानतात.
अ) रुद्र ब) कुबेर
क) यांगचेन्मा ड) उषज
- ६) सम्यक संकल्पना ——— शी संबंधित आहे.
अ) हिंदू धर्म ब) बौद्ध धर्म
क) जैन धर्म ड) दोन्ही ब आणि क
- ७) वैदिक लोकांच्या यज्ञात ——— पदार्थ तयार करण्यामध्ये रस होते.
अ) पुरादोष ब) भात
क) रोटी ड) यापैकी काहीही नाही

- ८) उत्तर वैदिक काळात, यज्ञ पध्दतीवर ——— वर्गाचे वर्चस्व होते.
 अ) पुरोहित ब) राजा
 क) कामगार ड) सैनिक
- ९) जैन धर्माचे संस्थापक कोण होते?
 अ) वृषभदेव ब) अजित
 क) सातवाहन ड) वर्धमान महावीर
- १०) बौधिसत्त्व संज्ञा ——— शी संबंधित आहे.
 अ) बौद्ध धर्म ब) हिंदू धर्म
 क) जैन धर्म ड) यापैकी काहीही नाही
- ११) महाव्रत संज्ञा ——— धर्माशी संबंधित आहे.
 अ) बौद्ध धर्म ब) हिंदू धर्म
 क) जैन धर्म ड) यापैकी काहीही नाही
- १२) ——— हा जैन धर्माचा अनुयायी होता.
 अ) चंद्रगुप्त मौर्य ब) राजा मिलिंद
 क) राजा अशोक ड) दोन्ही ब आणि क

प्र.२ टीप लिहा. (कोणतेही चार)

१२

- अ) अश्वमेधयज्ञ
 ब) देव इंद्र
 क) अप्टागिक मार्ग
 ड) उपनिषद
 इ) तीर्थंकर
 ई) थेरीगाथा

प्र.३ खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

१२

- अ) ऋग्वेदातील निसर्गपूजेचे तत्त्वज्ञान स्पष्ट करा.
 ब) यज्ञ ही संकल्पना स्पष्ट करा.
 क) हडप्पा संस्कृतीतील पशुपतीची मूर्ती स्पष्ट करा.
 ड) हीनयान आणि महायान पंथांमधील फरक स्पष्ट करा.

प्र.४ सविस्तर उत्तर लिहा. (कोणताही एक)

१२

- अ) उत्तरवैदिक यज्ञ पध्दतीवर टीकात्मक टीप लिहा.

किंवा

- ब) सिंधू संस्कृतीत प्रचलित असलेल्या विविध उपासना पध्दती स्पष्ट करा.

प्र.५ जैन धर्माची शिकवण आणि तत्त्वज्ञान स्पष्ट करा.

१२

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.A. (A.I.H.C. &A.) (Semester - IV) (New) (NEP CBCS) Examination:
October/November – 2025**

Philosophy & Religious Ideas in Ancient India (230111403)

Day & Date: Saturday, 01-11-2025
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Select the correct alternative.

12

- 1) The Vedic deity was intricately associated with the Pashupati gods of the Indus Valley civilization.

a) Vishnu	b) Krishna
c) Shiva	d) Ganesh
- 2) _____ is the place related to Kanishka.

a) Harappa	b) Lumbini
c) Mohenjodara	d) Mathura
- 3) In the pre-Vedic era, the deity associated with the phenomenon of rain was revered as _____.

a) Rudra	b) Indra
c) Prajapati	d) Varun
- 4) In Rigveda _____ hymns related with god Agni.

a) 3 to 4	b) 10 to 11
c) 8 to 10	d) 200 to 250
- 5) _____ Buddhist goddess considered as similar with Hindu goddess Saraswati.

a) Rudra	b) Kubera
c) Yangchenma	d) Ushaj
- 6) Samyak Concept pertains to _____.

a) Hinduism	b) Buddhism
c) Jainism	d) Both B & C
- 7) Sacrifice in the Yajna of the Vedic people culminates in the preparation of a _____ dish.

a) Purandosh	b) Rice
c) Roti	d) None of these
- 8) Later Vedic period, the _____ class predominated the Yajna system.

a) Priest	b) King
c) Labour	d) Soldier

9) Who was the founder of Jainism?

a) Vrushbdev	b) Ajit
c) Satvahan	d) Vardhaman Mahaveer

10) Bodhisatva term is related to _____.

a) Buddhism	b) Hinduism
c) Jainism	d) None of these

11) Mahavarta Terma is related _____ religion.

a) Buddhism	b) Hinduism
c) Jainism	d) None of these

12) _____ was the follower of the Jainism.

a) Chandragupta Maurya	b) King Milind
c) King Ashok	d) Both B & C

Q.2 Write short notes. (Any Four)

12

- Aswamedha Yajana.
- God Indra.
- Ashatagik marga.
- Upadishda.
- Tirathankar.
- Therigatha.

Q.3 Write short answer. (Any Two)

12

- Explain the nature worship philosophy in Rugveda.
- Describe the concept Yajana?
- Elucidate the Pashupati figure in Harappan culture?
- Elaborate on the distinction between the Hinyan and Mahayan sects?

Q.4 Answer the following question. (Any One)

12

- Write a critic note on later vedic yajana system.

OR

- Elucidate the various methods of worship practiced in the Indus Valley civilization.

Q.5 Describe the teaching and philosophy of Janism.

12

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

एम.ए. (A.I.H.C. & A.) (सत्र - IV) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा:
ऑक्टोबर/नोव्हेंबर - २०२५
Indian Tourism (230111405)

वार, दिनांक: मंगळवार, ०४-११-२०२५
वेळ: दुपारी ०३:०० ते ०५:३०

कमाल गुण: ६०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

१२

- १) टूरिस्ट हा शब्द लॅटिनमधील — या शब्दापासून आला आहे.
 अ) तोरनारे ब) ट्रायडंट
 क) तोयजौर ड) यापैकी काहीही नाही
- २) जागतिक दर्जाचे ध्यानधारणा केंद्र (पॅगोडा) — या ठिकाणी आहे.
 अ) बोरिवली ब) वसई
 क) पनवेल ड) ठाणे
- ३) खालीलपैकी कोणते मंदिर द्रविड शैलीतील वास्तुकलेचे नमुना आहे?
 अ) सूर्य मंदिर ब) बृहदेश्वर मंदिर
 क) दशावतार मंदिर ड) खजुराहो मंदिर
- ४) खालीलपैकी — हे थंड हवेचे ठिकाण आहे.
 अ) जुन्नर ब) माथेरान
 क) त्रंबकेश्वर ड) इगतपुरी
- ५) महाराष्ट्रातील रोजगार निर्मितीचे आगामी अग्रगण्य क्षेत्र — हे आहे.
 अ) पर्यटन ब) कापड
 क) वैद्यकीय ड) वाहतूक
- ६) जगभरातील पर्यटनाबाबत जनजागृती करण्यासाठी २७ सप्टेंबर हा दिवस — म्हणून साजरा केला जातो.
 अ) जागतिक योग दिवस ब) शब्द क्रिडा दिन
 क) जागतिक वन्यजीव दिवस ड) जागतिक पर्यटन दिवस

- ७) लोकप्रिय महाबळेश्वरच्या डोंगर टेकड्यामध्ये कोणता किल्ला आहे?
 अ) पन्हाळा ब) प्रतापगड
 क) जंजिरा ड) सिंधुदुर्ग
- ८) ——— पठार हे सह्याद्री पर्वतरांगातील 'महाराष्ट्राचे फुलांचे पठार' म्हणून ओळखले जाते.
 अ) कास ब) डेक्कन
 क) मालवा ड) द्वीपकल्प
- ९) माळढोक पक्षी अभयारण्यक्षेत्र ——— जिल्ह्यात आहे.
 अ) कोल्हापूर ब) सोलापूर
 क) सातारा ड) सांगली
- १०) प्रसिद्ध वेरुळ लेणी ——— या राज्यात आहे.
 अ) मध्य प्रदेश ब) महाराष्ट्र
 क) आंध्र प्रदेश ड) राजस्थान
- ११) खालीलपैकी कोणते विधान अजिंठा लेण्यांबाबत सत्य आहे?
 अ) २ रे शतक ते ६ वे व्या शतकाच्या दरम्यान अजिंठा लेणी खोदण्यात आल्या.
 ब) हि लेणी जैन धर्माशी संबंधित आहे.
 क) हत्तीच्या आकाराच्या खडकांच्या पृष्ठभागावर अजिंठा लेणी खोदल्या आहेत.
 ड) लेणी गुप्तकाळात आणि वाकाटक अशा दोन वेगवेगळ्या कालखंडातील आहेत असे मानले जाते.
- १२) एलिफंटा लेणी ——— येथे आहेत?
 अ) औरंगाबाद ब) दौलताबाद
 क) अमरावती ड) मुंबई

प्र.२ खालील प्रश्नांची संक्षिप्त उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

१२

- १) पर्यटनातील नवीन संधी
- २) पर्यटनाचे सामाजिक महत्त्व
- ३) पर्यटन क्षेत्रातील खाजगी संस्थांचे कार्य
- ४) शिवनेरी किल्ला
- ५) आंतरराष्ट्रीय पर्यटन
- ६) एम.टी.डी.सी. चे कार्य लिहा.

प्र.३ खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

१२

- १) राज्य पर्यटन विभागाच्या कार्याची चर्चा करा.
- २) भाजे लेण्यांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ३) पर्यटनाचे आर्थिक महत्त्व स्पष्ट करा.
- ४) कैलास मंदिराची मुख्य वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्र.४ दीर्घोत्तरी प्रश्न. (कोणताही एक)

१२

१) भारताच्या केंद्रीय पर्यटन विभागाबद्दल लिहा.

किंवा

२) तुम्ही भेट दिलेल्या पर्यटन स्थळाचा किंवा पुरातत्वीय स्थळाचा दौरा अहवाल लिहा.

प्र.५ खालील प्रश्नांचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१२

आदर्श पर्यटक मार्गदर्शकाची पात्रता, गुण आणि योगदान याबद्दल लिहा.

Set

P

**M.A. (A.I.H.C. & A.) (Semester – IV) (New) (NEP CBCS) Examination:
October/November - 2025
Indian Tourism (230111405)**

Day & Date: Tuesday, 04-11-2025
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Select the correct alternative.

12

- 1) The word Tourist was derived from the Latin word _____.
a) Tornare b) Trident
c) Toijour d) None of these
- 2) Where is global vipassana pagoda situated?
a) Borivali b) Vasai
c) Panvel d) Thane
- 3) Which of the following temple is the example of Dravida style of architecture?
a) Sun temple b) Brihadisvara Temple
c) Dashavatara temple d) Khajuraho Temple
- 4) Following hill station is environmental precinct?
a) Junnar b) Matheran
c) Trambakeshwar d) Igatpuri
- 5) The upcoming sector creating employment generation in Maharashtra _____.
a) Tourism b) Textile
c) Medical d) Transport
- 6) To raise awareness on tourism across the world September 27 is observed as _____.
a) World Yoga Day b) World Sports Day
c) World Wildlife Day d) Would Tourism Day
- 7) Which fort is located in a popular hill station of Mahabaleshwar?
a) Panhala b) Pratapgad
c) Janjira d) Sindhudurg
- 8) Plateaus are known as 'Maharashtra Valley of Flowers' situated in the Sahyadri range?
a) Kaas b) Deccan
c) Malwa d) Peninsular

- 9) Maldhok bird sanctuary located at _____ District.
 - a) Kolhapur
 - b) Solapur
 - c) Satara
 - d) Sangali
- 10) The famous Ellora caves are situated at _____ State.
 - a) Madhya Pradesh
 - b) Maharashtra
 - c) Andhra Pradesh
 - d) Rajasthan
- 11) Which of the following statement is true about Ajanta caves?
 - a) Ajanta caves were excavated between the 2nd century and 6th century.
 - b) They depict the story of Jainism
 - c) Ajanta caves are excavated in an elephant shoe-shaped rock surface.
 - d) The caves are believed to be made in 2 distinct periods: Gupta period, Vakataka period
- 12) Where are the Elephanta Caves situated in India?
 - a) Aurangabad
 - b) Daulatabad
 - c) Amaravati
 - d) Mumbai

Q.2 Write short answers. (Any Four)

12

- New opportunity in tourism
- Social importance of tourism
- Work of private sector tourist agencies
- Shivneri Fort
- International Tourism
- Write down work of M.T.D.C.

Q.3 Answer the following question. (Any Two)

12

- Discuss the work of state tourism department.
- Explain the importance of bhaje caves.
- Describe the economical importance of tourism.
- Explain the main features of Kailas temple.

Q.4 Answer the following question. (Any One)

12

- a)** Write about the central tourism department of India.

OR

- b)** Write a report you visited tourist place in archaeological site.

Q.5 Answer the following Question in Detail.

12

Write about the Qualifications, Qualities and Contribution of an ideal tourist guide.

Seat No.	
----------	--

Set P

**M.A. (A.I.H.C. & A.) (Semester - IV) (New/Old) (CBCS) Examination:
October/November - 2025**

Rock-cut and Temple Architecture in Ancient India (MA19401)

Day & Date: Tuesday, 28-10-2025
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative. 16

- 1) Which one of the following Pallava kings built the Vaikuntha-Perumal temple in Tamil Nadu?

a) Gangeydev	b) Dantivarman
c) Nandivarman II	d) Aparajitvarman

- 2) _____ of the following dynasty is associated with Khajuraho Temples.

a) Chandela	b) Baghel
c) Tomar	d) Parmar

- 3) Chennakeshva temple was built during _____ of the following empires.

a) Cholas	b) Pallava
c) Yadava	d) Hoyasal

- 4) Which among the following temple was not built during the 8th century CE?

a) Kailasnatha Temple, Kanchipuram
b) Brihadishwara Temple, Thanjavur
c) Virupaksha Temple, Pattadakal
d) Shore Temple, Mahabalipuram

- 5) What does the word 'Gopuram' mean in the context of South Indian Temple architecture?

a) Entrance gateway in front wall of the temple
b) Platform of the temple to place the deity
c) Place to keep cows near the temple
d) Top edge of the shikhara of the temple

- 6) _____ of the following temples were built during the rule of Pallava dynasties.

a) Tanjavur Temple	b) Temples at Mahabalipuram
c) Eran temples	d) Hazara temples

- 7) _____ place is known as 'Cradle of Temple Architecture'.
- Pattadakal
 - Darapuram
 - Bateswar
 - Hampi
- 8) Under the rule of _____ king Sun Temple Konark was built.
- Anant Padmanabhan
 - Narsimhadeva
 - Anantvarman
 - Vidyadhar
- 9) The chief feature of the Chola temples is the _____.
- Aardhamandapa
 - Mahamandapa
 - Vimana
 - Nandimandapa
- 10) The vesara style in the building of structural temples was developed by _____.
- Cholas
 - Pallavas
 - Chalukyas
 - Pandyas
- 11) Papnath Temple is located at _____.
- Beluru
 - Pattadakal
 - Badami
 - Hampi
- 12) The basic form of a Temple comprises of: _____.
- Sanctum
 - Mandapa
 - Shikhar
- Codes:**
- Only 1 & 2
 - Only 1 & 3
 - Only 2 & 3
 - All of the above
- 13) Consider the following statements:
- Pallava Temple architecture led to the origin of three distinct spheres of South Indian architecture- mandapa, ratha and large temples.
 - Pallava style is believed to originate from the time of Mahendravarman I.
- Which of the above is / are correct?**
- Codes:**
- Only 1
 - Only 2
 - Both 1 & 2
 - None of above
- 14) The five rathas, popularly called as the Panchapanadava rathas, signifies _____.
- Five different styles of temple architecture
 - Five great Pallava kings
 - Five things one much achieve in life
 - None of the above
- 15) Architectural complex at Aihole is associated with the _____ dynasty.
- Yadava
 - Gupta
 - Chalukya
 - Pallav

- 16)** Which of the following is not correctly matched?
- a) Nagara style: The base of the Nagara temples is square with a number of projections in the middle of each side.
 - b) Dravida style: The most important feature of this style is its pyramidal shikharas.
 - c) Kashmiri style: It is purely a local style with no traces of any influences from the outside world.
 - d) Vesara style: It is a hybrid of northern & southern styles.

Q.2 Write short notes. (Any Four)

16

- a) Cave no. 19 at Ajanta
- b) Ladkhan Temple
- c) Sanchi Temple No. 17
- d) Pillars in Hoysala style
- e) Varaha cave at Udaygiri
- f) Difference between Vidhana & Vitana

Q.3 Answer the following questions. (Any Two)

16

- a) Describe the chief characteristics of the Virupaksha temple, Pattadakal.
- b) Highlight the basic features of a Bhumija style.
- c) State the importance of Barabar caves.
- d) Narrate the different types of Dwarshakhas (doorjambs).

Q.4 Answer the following questions. (Any One)

16

- a) Discuss the structural features of Rock cut Temples with special reference to temples at Mamallapuram.

OR

- b) Write an essay on early Indian temples built of bricks with suitable examples.

Q.5 Answer the following question in detail.

16

Explain the technique of rock cut architecture at Ellora & give an account of architecture of Kailasa Temple.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.A. (A.I.H.C. & A.) (Semester - IV) (New/Old) (CBCS) Examination:
October/November - 2025
Ancient Indian Numismatics (MA19402)**

Day & Date: Thursday, 30-10-2025
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative from the options. 16

- 1) _____ was the first king who introduced bilingual coins.

a) Minander	b) Antimekas
c) Azes	d) Ucretaidas
- 2) The legend 'Mao' was engraved on coin means _____.

a) Vishnu	b) Shiva
c) Chandra (moon deity)	d) Surya (Sun deity)
- 3) The _____ weight system is known as Attic standard.

a) Greek	b) Persian
c) Babylonian	d) Lydian
- 4) Who among the following introduced coins bearing dates?

a) Chandragupta II	b) Kanishka I
c) Rudrasena I	d) Rudrasimha I
- 5) Match the following:

List – I	List – II
a) Gupta Gold Coins	i. Badami
b) Satavahana Coins	ii. Jogalthambi
c) Maues's coins	iii. Bayana
d) Chalukya coins	iv. Kapisa

Codes: a b c d

a) i iii ii iv	b) iv ii iii i
c) ii iii i iv	d) iii ii iv i
- 6) The King who introduced the figure of Buddha with the legend "BODDO" on the gold and "SAKAMANO BODO" on the copper coins?

a) Demetrius	b) Huvishka
c) Kanishka I	d) Wima kadphises

- 7) Lord Vishnu giving three round objects to the King is represented on ____.
- Tiger-Slayer type coins of Samudragupta
 - Standard type coins of Samudragupta
 - Chakravikrama type coins
 - Ashvamedha type coins
- 8) Who among the following depicted the symbol of a ship with mast on his coins?
- Vasisthiputra Pulumavi
 - Rudradaman I
 - Gautamiputra Satakarni
 - Simuka Satavahana
- 9) _____ was the most common method of coin minting.
- Die struck
 - Casting
 - Repousse
 - All of these
- 10) The author of the book 'On the Study & Metrology of Silver Punch-marked coins is _____.
- A. S. Altekar
 - D. D. Kosambi
 - M. K. Dhavlikar
 - D. C. Sirkar
- 11) Which of the following is the characterizing symbol of the Chola coins?
- Garuda lanchhan
 - Vyaghra lanchhan
 - Varaha lanchhan
 - Ashwa lanchhan
- 12) The deity Kartikeya is represented on the coins of Kushana King Huvishka with which different names?
- A) Skanda B) Kumara C) Vishakha D) Mahasena
- Codes:**
- (a) and (b) only
 - (b) and (c) only
 - (a), (b) and (c) only
 - (a), (b), (c) and (d)
- 13) The name of goddess _____ appears on the coins of Kushana dynasty?
- Athena
 - Lakshmi
 - Uma
 - Nana
- 14) On the coins of King _____ was depicted wearing an elephant's scalp on his head.
- Apolodotus
 - Minander
 - Antimekas
 - Dimitrious I
- 15) Mihir is known as _____ of Iranians.
- Moongod
 - God of wealth
 - Sun god
 - Both a & b
- 16) _____ coin from, Yadava period was made of Gold Metal.
- Madei
 - Pana
 - Gadyana
 - Mashaka

- Q.2 Write Short Notes. (Any Four)** **16**
- a) Classification of PMC
 - b) Zuse-Buddha type coins
 - c) Coin mould at Rohtak
 - d) Commemorative medal
 - e) Coins of Magadha janpada
 - f) Impact of Tantric symbols on Aahat coins
- Q.3 Answer the following questions. (Any Two)** **16**
- a) Write a critical note on coinage of Chalukyas.
 - b) Write salient features of the coins of Vashishthiputra Pulumavi.
 - c) Describe the evidences of Punch Marked Coins in Vedic & later Vedic period.
 - d) Importance of coin hoards in the reconstruction of History.
- Q.4 Answer the following questions in detail. (Any One)** **16**
- a) Discuss the scope of numismatics studies and its importance in the reconstruction of the sociocultural and religious history of ancient India with suitable examples.
- OR**
- b) Write an essay on importance & different type of coins of Gupta dynasty.
- Q.5 Answer the following question in detail.** **16**
- Examine the features of ancient Indian coinage with special reference to dynasties in Maharashtra.

Set

P

**M.A. (A.I.H.C. & A.) (Semester - IV) (New/Old) (CBCS) Examination:
October/November – 2025**

Introduction to Museology (MA19403)

Day & Date: Saturday, 01-11-2025

Max. Marks: 80

Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Instructions: 1) All questions are compulsory.

2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Select the correct alternative.

16

- 1) Museum Collections can be enriched with the help of objects freely given by _____.
a) Donors
b) Seller
c) Agents
d) Publishers
- 2) National Museum, New Delhi is established in _____.
a) 1950
b) 1949
c) 1951
d) 1948
- 3) At _____ where museum publications can be purchased.
a) Ground floor
b) Museum Campus
c) First Floor
d) Library
- 4) Excavation site Museum was established in 1917 A.D. at _____.
a) Sarnath
b) Nalanda
c) Harappa
d) Mohenjo-Daro
- 5) _____ type of nature is essential for objects labels.
a) Descriptive
b) Informative
c) Written
d) Shortly described
- 6) _____ is the First Museum in Asia.
a) Prince of Wales Museum, Mumbai (Chatrapati Shivaji Maharaja Museum)
b) National Museum, New Delhi
c) Salarjung Museum, Hyderabad
d) Indian Museum, Kolkata
- 7) _____ are very useful in comparative study.
a) Libraries
b) Laboratories
c) Museums
d) Zoo
- 8) Indira Gandhi Rashtriya Manav Sangrahalaya is located in _____ city.
a) Nagpur
b) Nasik
c) Bhopal
d) Pune

- 9) _____ city is famous for Raja Dinkar Kelkar Museum.
a) Pune
b) Aundh
c) Ter
d) Mumbai
- 10) National Research Laboratory for conservation of cultural property is at _____.
a) Ahmedabad
b) Kolkata
c) Lucknow
d) Bhopal
- 11) According to Greek Myths Goddesses of Arts are _____.
a) Four
b) Six
c) Nine
d) Eleven
- 12) Aristotle had made the first attempt to establish a museum in the _____ City.
a) Thibs
b) Athens
c) Sparta
d) Alexandria
- 13) The organization of state museums in India was started in _____ A.D.
a) 1918
b) 1920
c) 1921
d) 1930
- 14) _____ objects can be kept outside the museum building.
a) Glass
b) Wooden
c) Stone
d) Metal
- 15) Chatrapati Shivaji Maharaja Vastu Sangrahalaya is located at _____.
a) Mumbai
b) Pune
c) Kolhapur
d) Solapur
- 16) Royal Asiatic Society of Bengal was established at Kolkata in _____ A.D.
a) 1818
b) 1784
c) 1857
d) 1861

Q.2 Write short notes. (Any Four)

16

- The role of curator in museum.
- Museum building
- Archaeological site Museum.
- Write the role of museum in school education.
- Museum staff
- Economic importance of museums.

Q.3 Answer the following questions in detail. (Any Two)

16

- Conservation of organic materials.
- Write the note on loan method for collecting objects in museum.
- Conservation of inorganic materials.
- Critically explain the various definitions of museum and its origin and development.

- Q.4 Answer the following questions in detail. (Any One)** **16**
- a)** Discuss the history of museology in India.
- OR**
- b)** Describe the museum staff, finance and security.
- Q.5 Describe the detail the various types of museum.** **16**

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

एम.ए. (A.I.H.C. & A.) (सत्र - III) (नवीन) (NEP CBCS) परीक्षा:

ऑक्टोबर / नोव्हेंबर — २०२५

Ancient Indian Iconography (240111301)

वार, दिनांक: बुधवार, २९-१०-२०२५

कमाल गुण: ६०

वेळ: सकाळी ११:०० ते ०१:३०

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

१२

- १) ——— रूप हे शिव आणि पार्वतीचे संयुक्त शिल्प आहे.
 अ) अर्धनारीश्वर ब) लक्ष्मी-नारायण
 क) हरिहर ड) सोमस्कंद
- २) ——— ला स्कंद म्हणून ओळखले जाते.
 अ) विष्णू ब) शिव
 क) सूर्य ड) कार्तिकेय
- ३) विष्णूचा तिसरा अवतार ——— आहे.
 अ) मस्त्य ब) वराह
 क) कृष्ण ड) कल्की
- ४) बोधिसत्त्वांचा उगम ——— ध्यानी बुद्धांपासून झाला.
 अ) सात ब) पाच
 क) दहा ड) नऊ
- ५) ——— हे अष्टदिक्पाल वायुचे वाहन आहे.
 अ) मोर ब) हत्ती
 क) घोडा ड) हरीण
- ६) ——— सुरसुंदरीच्या हातात 'आरसा' असतो.
 अ) दर्पणा ब) शुक्रसारिका
 क) मुग्धा ड) जया

- ७) बौद्ध देवतांमध्ये कोणत्या स्त्री देवतेला सर्वात शक्तिशाली मानले जाते, जी तिच्या अनुयायांना ताऱ्यासारखे मार्गदर्शन करण्याची क्षमता म्हणून ओळखली जाते?
- अ) हरिती ब) तारा
क) महामाया ड) प्रज्ञापारमिता
- ८) — हे जैन धर्माचे चौथे तीर्थंकर आहेत.
- अ) वृषभनाथ ब) अभिनंदन
क) महावीर ड) शीतलनाथ
- ९) — हे ब्रह्मदेवाचे वाहन आहे.
- अ) उंदीर ब) नंदी
क) गरूड ड) हंस
- १०) शुक-व्यास हे — चे एकत्रीकरण आहे.
- अ) पोपट आणि सिंह ब) मांजर आणि सिंह
क) घोडा आणि सिंह ड) गरूड आणि सिंह
- ११) — ही बौद्ध ज्ञानाची देवी आहे.
- अ) महामायुरी ब) हरिती
क) प्रज्ञापारमिता ड) जांगुली
- १२) — तीर्थंकरांचे प्रामुख्याने सर्प चिन्हा समवेत शिल्पांकन केले जाते.
- अ) अजितनाथ ब) पार्श्वनाथ
क) महावीर ड) नेमिनाथ

प्र.२ टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

१२

- अ) प्रतिमा शास्त्र
ब) तीर्थंकर सु-पार्श्वनाथ
क) देवी चक्रेश्वरी
ड) स्तंभपुतालिका शिल्प
इ) बोधिसत्त्व
ई) मकरतोरण

प्र.३ खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

१२

- अ) वीरगळांचे प्रकार सांगा
ब) विष्णूच्या प्रतिमेवर टीप लिहा.
क) शिवाच्या रौद्रप्रतिमांचे स्पष्टीकरण द्या.
ड) महिषासुरमर्दिनी शिल्पांची वैशिष्ट्ये लिहा.

- प्र.४ खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) १२
- अ) अष्टदिक्पालांच्या प्रतिमाशास्त्रीय वैशिष्ट्यांचे तपशीलवार वर्णन करा.
किंवा
- ब) बौद्ध देवी प्रतिमांची योग्य उदाहरणांसह वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- प्र.५ प्रतिमाशास्त्र म्हणजे काय? प्राचीन भारतीय शिल्प ग्रंथांचा आणि प्रतिमाशास्त्राच्या १२
विकासातील त्यांची भूमिका यांचा थोडक्यात आढावा घ्या.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.A. (A.I.H.C. & A.) (Semester - III) (New) (NEP CBCS) Examination:
October/November - 2025
Ancient Indian Iconography (240111301)**

Day & Date: Wednesday, 29-10-2025
Time: 11:00 AM To 01:30 PM

Max. Marks: 60

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative from the options. 12

- 1) _____ sculpture is composition of Shiva & Parvati.
 a) Ardhanarishwara b) Lakshmi-Narayana
 c) Harihara d) Somaskanda
- 2) _____ is known as Skanda.
 a) Vishnu b) Shiva
 c) Surya d) Kartikeya
- 3) 3rd incarnation of Vishnu is _____.
 a) Mastya b) Varaha
 c) Krishna d) Kalki
- 4) The Bodhisattvas originated from _____ Dhyani Buddhas.
 a) Seven b) Five
 c) Ten d) Nine
- 5) _____ is mount of Ashtadikpal Vayu.
 a) Peacock b) Elephant
 c) Horse d) Deer
- 6) _____ Sursundari holds 'Mirror' in hand.
 a) Darpana b) Shuksarika
 c) Mugdha d) Jaya
- 7) Which female deity is considered the most powerful in the Buddhist pantheon, known for her ability to guide followers like a star?
 a) Hariti b) Tara
 c) Mahamaya d) Prajnaparamita
- 8) _____ is 4th Tirthankar of Jain religion.
 a) Vrishabh Nath b) Abhinandan
 c) Mahavir d) Sheetal Nath

- 9) _____ is a vahana (mount) of Lord Brahma.
 a) Mouse (Mushka) b) Bull (nandi)
 c) Eagle (Garuda) d) Swan (Hansa)
- 10) Shuka-vyala is combination of _____.
 a) Parrot & lion b) Cat & lion
 c) Horse & lion d) Eagle & lion
- 11) _____ is the Buddhist Goddess of knowledge.
 a) Mahamayuri b) Hariti
 c) Pradnyaparmita d) Janguli
- 12) _____ thirthankar is often depicted with a snake emblem.
 a) Ajitnath b) Parshwanath
 c) Mahavir d) Neminath

Q.2 Write Short Notes. (Any Four)**12**

- a) Iconometry
- b) Tirthankar Su-parshwanath
- c) Goddess Chakreshwari
- d) Stambhaputalika sculpture
- e) Bodhisatva
- f) Makartoran

Q.3 Answer the following questions. (Any Two)**12**

- a) Describe the types of herostones.
- b) Write a note on icon of Vishnu.
- c) Explain the roudra pratimas of Shiva.
- d) Write salient features of the Mahishasurmardini sculptures.

Q.4 Answer the following question. (Any One)**12**

- a) Describe the iconographic features of Ashtadikpalicons in detail.

OR

- b) Explain the features of Buddhist goddesses with suitable examples.

Q.5 What is iconography? Give brief review of Ancient Indian Shilpa texts & their role in development iconography.**12**